

‘Kondreman, Suriname maakt moeilijke tijden door’

De reacties van Surinaamse studenten in Nederland op de politieke ontwikkelingen in Suriname in de periode 1980 – 1986

Demonstratie na de Decembermoorden in Suriname voor de Surinaamse ambassade in Den Haag, 12 december 1982¹

Marcella Klinker

3664872

OSIII Van kolonie tot staat

Remco Raben

16 april 2014

¹ Nationaal Archief Den Haag (hierna: NA), Fotocollectie Anefo (inventariscode 2.24.01.05), inv.nr. 932-4353, Demonstratie na de Decembermoorden in Suriname voor de Surinaamse Ambassade in Den Haag, Spandoeken worden aangebracht, 12 december 1982.

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Hoofdstuk 1 Lange afstandsnationalisme	7
Hoofdstuk 2 Verenigd in den vreemde. Surinaamse studenten in Nederland	12
<i>Samen sterk</i>	14
<i>Suriname in beroering</i>	17
<i>Kortstondig activisme</i>	19
<i>Een diepe scheur</i>	22
Hoofdstuk 3 Rode aarde, rood gedachtegoed. Surinaamse studentenvereniging Redi Doti	24
<i>Structuur van de vereniging</i>	25
<i>Politieke denkbeelden</i>	28
<i>Politieke ontwikkelingen</i>	31
<i>Nasleep</i>	35
Conclusie	37
Literatuurlijst	40

Inleiding

‘Kondreman (landgenoot, red.), Suriname maakt moeilijke tijden door. De gebeurtenissen van afgelopen week hebben vriend en vijand diep getroffen’, zo valt te lezen op een poster van de Surinaamse studentenvereniging Redi Doti uit december 1982.² Enkele dagen eerder, op 8 en 9 december, lieten vijftien politieke tegenstanders van het regime van Desi Bouterse het leven in Fort Zeelandia in wat later bekend zou worden als de Decembermoorden. De gebeurtenissen lieten niet alleen in Suriname, maar ook in de Surinaamse gemeenschap in Nederland diepe sporen achter. Tegenwoordig overheerst in Nederland het beeld dat iedereen, zowel Nederlanders als Nederlandse Surinamers, in deze periode Bouterse en zijn acties sterk afkeurde. Gezien de gewelddadige onderdrukking van de tegenstanders van het regime en de verslechterde leefomstandigheden van de Surinaamse bevolking, lijkt het aannemelijk dat Surinamers in de diaspora geen voorstanders van het regime van Bouterse waren. Helemaal juist is dat beeld echter niet. Er was zeker één groep Nederlandse Surinamers die het regime, ook na de Decembermoorden, wél steunde: de bovengenoemde Surinaamse studentenvereniging Redi Doti in Wageningen.

Redi Doti was een vrij radicale en erg linkse vereniging. Haar leden waren zeer politiek geëngageerd en discussieerden al vóór de staatsgreep over de ideale inrichting van de Surinaamse politiek en maatschappij na de onafhankelijkheid. Hun ideeën werden sterk beïnvloed door de verstrengeling van de vereniging met de Surinaamse politieke partij Progressieve Arbeiders en Landbouwers Unie (PALU). De PALU stelde zich ten doel Suriname opnieuw op te bouwen met hulp van de arbeiders en landbouwers. Veel Redi Doti-leden zagen voor zichzelf hierin een actieve rol weggelegd.

Politieke betrokkenheid was ook de leden van andere Surinaamse studentenverenigingen in Nederland niet vreemd. De verenigingen waren in eerste instantie weliswaar opgericht om eenzaamheid onder naar Nederland geëmigreerde studenten te voorkomen en hen gezelligheid en contact met landgenoten te bieden, maar de organisaties probeerden ook de Surinaamse culturele en politieke identiteit in stand te houden en verder vorm te geven. Concreet betekende dit veel discussieavonden, excursies en lezingen over onafhankelijkheid, de Surinaamse politiek en de rol van de Nederlandse Surinaamse gemeenschap hierin. Belangrijk om op te merken is dat de verenigingen, die verspreid waren over de verschillende studentensteden, geen eenduidig politieke kleur of karakter hadden. De ideeën over hoe de ideale Surinaamse maatschappij eruit zou moeten zien, liepen uiteen. Dat veranderde niet na de onafhankelijkheid in 1975. Feitelijke politieke

² Gemeentearchief Wageningen (hierna: WAG), Archief van de Surinaamse vereniging Redi Doti 1963 – 2007, map 14, Correspondentie diversen (o.m. met Kamer van Koophandel, Stichting Ekh Prasoro, Stichting Wan’Atti), ca. 1979 – 1991, Poster van Sur. Ver. Redi Doti, December 1982.

onafhankelijkheid betekende immers niet meteen daadwerkelijke onafhankelijkheid op alle vlakken en de studenten discussieerden vurig over welke structurele hervormingen er nodig zouden zijn om Suriname werkelijk op zichzelf te laten staan. Ook de middelen waarmee de geprojecteerde ideale maatschappij verwezenlijkt zouden moeten worden, waren onderwerp van debat. Dit veranderde niet wezenlijk na de coup van 1980 en de Decembermoorden. Op een enkel protest na bleef het grotendeels bij theoretiseren; tot structurele actie in Suriname of Nederland kwam het niet. Hun nationalisme bleef daarmee vrijblijvend en zonder consequenties. Redi Doti stond daarmee in schril contrast. Het was vrij gebruikelijk onder de Wageningse Surinaamse studenten om tijdens of na hun studie een bezoek te brengen aan een van de PALU-projecten in Suriname, zoals een bananenplantage, en ter plekke campagne te voeren voor de PALU. Na de staatsgreep in 1980 en de Decembermoorden nam de vereniging zitting in enkele nieuw opgerichte overkoepelende organisaties en nam ze actief deel aan demonstraties en bijeenkomsten, waarop ze steun betuigde aan het militaire regime.

Het is interessant de verschillen in politieke betrokkenheid binnen de Surinaamse studentengemeenschap te bekijken aan de hand van het concept van lange afstandsnationalisme. Dit type nationalisme is groot geworden in de tweede helft van de twintigste eeuw, toen de moderne globalisering aan kracht won.³ Het leunt op de grensoverschrijdende banden die migranten (in deze context ook wel transmigranten genoemd) onderhouden met hun land van herkomst. Deze banden kunnen genetisch, economisch, sociaal, religieus, politiek en organisatorisch van aard zijn.⁴ De betrekkingen tussen het land van herkomst en het land van vestiging zijn van grote invloed op de manier waarop transmigranten hun identiteit vormgeven.⁵ Zij ervaren vaak nationalistische gevoelens voor hun thuisland en willen invloed op de politieke situatie aldaar uitoefenen, ondanks hun fysieke afstand. Juist door die afstand blijft hun feitelijke invloed en betrokkenheid meestal klein. Het lange afstandsnationalisme wordt in de regel gekenmerkt door de vrijblijvendheid ervan: het uit zich doorgaans in het voeren van politieke discussies met leden van dezelfde migrantengroep of het slechts financieel steunen van een politieke beweging in het vaderland.⁶

De situatie van de Surinaamse studenten in Nederland lijkt hiervan te verschillen. De vraag die in dit onderzoek centraal staat is dan ook hoe het (kortstondige) activisme van de Surinaamse

³ Benedict Anderson, *Long-distance nationalism. World capitalism and the rise of identity politics* (Amsterdam 1992) 7 -11.

⁴ Nina Glick Schiller, Linda Basch en Cristina Blanc-Szanton, 'Towards a definition of transnationalism: introductory remarks and research questions', in: Nina Glick Schiller, Linda Basch en Cristina Blanc-Szanton (ed.), *Towards a transnational perspective on migration. Race, class, ethnicity, and nationalism reconsidered* (New York 1992) ix – xv, ix.

⁵ Schiller, 'Towards a definition of transnationalism: introductory remarks and research questions', x.

⁶ Benedict Anderson, *Long-distance nationalism*, 9 – 11.

studenten in het algemeen en Redi Doti in het bijzonder, zich verhoudt tot het conventionele idee van lange afstandsnationalisme. Mijn hypothese is dat er meer types lange afstandsnationalisme moeten zijn dan het beschreven gangbare type, dat vrij zwart-wit stelt dat al het lange afstandsnationalisme vrijblijvende politieke betrokkenheid is die zonder feitelijke consequenties blijft.⁷ Enkele auteurs hebben hierin al nuancering aangebracht; dit onderzoek poogt het verhaal van de Surinaamse studenten in Nederland in het wetenschappelijk debat te plaatsen en op die manier een nieuwe impuls aan de discussie te geven.

Naar Surinaams transnationalisme in Nederland gedurende de periode tot de onafhankelijkheid in 1975 is al degelijk onderzoek verricht door voornamelijk Nederlandse wetenschappers.⁸ Studie over de decennia daarna ontbreekt echter. Pas in de afgelopen jaren laaide de interesse voor de verhoudingen tussen de Surinaamse gemeenschap in Nederland en haar thuisland weer op door de verwikkelingen rond de omstreden Amnestiewet van Bouterse, die in 2012 werd aangenomen. De jaren '80 zijn echter zo goed als onbeschreven terrein. Over de acties en reacties van studenten kan ik kort zijn: hierover is niets specifiek geschreven. Dat geldt in zekere mate ook voor de Surinaamse studentenverenigingen in de jaren '70 en '80 *an sich*; een sociologisch onderzoek uit 1968 vormt de voornaamste bron van informatie hierover. De onbekendheid en onwetendheid maken dit onderzoek zeker relevant, maar ook gecompliceerd.

Gekozen is om de periode van 1980 – 1986 te onderzoeken, hoewel ook ontwikkelingen zullen worden beschreven die eerder van start zijn gegaan: de latere gebeurtenissen moeten immers in historisch perspectief kunnen worden geplaatst. Het startpunt van 1980 is gekozen vanwege de Sergeantencoup op 25 februari 1980. Tot het eindpunt van 1986 is besloten omdat in dat jaar de zogeheten Binnenlandse Oorlog begon, een burgeroorlog tussen Bouterse en de zijnen tegen het Junglecommando onder leiding van de voormalige lijfwacht van Bouterse, Ronnie Brunswijk. Deze oorlog werd uitgevochten voornamelijk om de macht over Oost-Suriname en de handel in cocaïne.

Slechts een klein deel van de gehele Surinaamse gemeenschap in Nederland wordt in dit onderzoek onder de loep genomen. Ik pretendeer daarom ook niet de algemene reactie op de staatsgreep van de gehele Surinaamse gemeenschap in Nederland te peilen en te beschrijven. Besloten is alleen de studenten en specifiek Redi Doti te onderzoeken, omdat dit een kleinere en meer behapbare groep is. Dit maakt het onderzoek gemakkelijker en maakt het mogelijk een goed, genuanceerd beeld te schetsen van deze mensen en het spanningsveld waarin zij zich bewogen.

⁸ Zie bijvoorbeeld de dissertatie van E.K. Marshall, *Ontstaan en ontwikkeling van het Surinaams nationalisme. Natievorming als opgave* (Amsterdam 2003), te vinden op <http://dare.uva.nl/document/69739>. De auteur gaat in op het nationalisme van de Surinaamse studentenverenigingen in Nederland tussen 1945 en 1955.

De scriptie baseert zich op een aantal verschillende bronnen. Qua archief is dat het (onoverzichtelijke en zeer incomplete) archief van Redi Doti in Wageningen. Hoewel het logisch leek dat over de (erg openbare) acties van studenten geschreven zou zijn in kranten, bleek dat niet het geval: de media heeft, op enkele foto's na, er simpelweg geen aandacht aan besteed. Omdat bleek dat de archiefstukken verre van volledige informatie gaven, besloot ik ook ongeschreven bronnen in de vorm van interviews te gaan gebruiken. Deze interviews geven meer informatie over de sfeer, mentaliteit en interne tegenstellingen in Redi Doti en helpen zo een completer beeld te geven van de vereniging en de verwickelingen daarin. Er zijn twee interviews afgenomen. Beiden waren met alumni van Redi Doti, van wie één, Clenn Klinker, vooral de geschiedenis tot 1981 kon toelichten, en de ander, Guinny Kustner, meer van de periode daarna wist. Beiden hebben zitting gehad in het bestuur van de vereniging.

Natuurlijk kent het bedrijven van *oral history* eigen spelregels waar kritisch naar gekeken moet worden. Zo is het de vraag hoe representatief de informanten zijn voor de groep die ik heb geprobeerd te beschrijven en te analyseren. Aangezien Redi Doti in de jaren '80 rond de veertig leden telde en de meeste leden vrij politiek actief en geïnteresseerd waren, acht ik hen vrij representatief voor de vereniging in die tijd. De selectie is natuurlijk niet willekeurig gegaan: Clenn is mijn vader en hij noemde Guinny als mogelijke informant voor de latere periode. Dit heet ook wel *snowballing*, al is het op een zeer kleine schaal: het onderzoeken van een sociale laag door middel van het volgen van netwerken van informanten.⁹ De sociale context van de interviews is ook relevant bij de beoordeling van het verkregen bronmateriaal. De context wordt gevormd door de interviewer, de setting van het interview en de interviewtechniek. Vooral het eerste is in dit geval belangrijk: de relatie van de interviewer tot de informant beïnvloedt welke informatie hij of zij verstrekt.¹⁰ Clenn is natuurlijk een bekende en het interview werd in zijn (en mijn ouderlijk) huis afgenomen: hierdoor ontstaat een vertrouwen waardoor de informant sneller meer en vertrouwelijker informatie zal geven. Het interview met Guinny verliep telefonisch – dat kwam qua planning beter uit – en zij bevond zich op haar werk. Zoals ze later zelf aangaf wil ze liever niet dat men op haar werk, het Ministerie van Veiligheid en Justitie, weet heeft van haar vroegere lidmaatschap van Redi Doti. Dit kan tot gevolg hebben gehad dat zij voorzichtiger was met het verschaffen van vertrouwelijke informatie.

De interviewtechniek beïnvloedt het bronmateriaal ook. Is de vraagstelling open of gesloten, zijn er überhaupt vragen of mag de informant vrij spreken over zijn of haar verleden: deze factoren sturen de betrouwbaarheid van de verkregen informatie.¹¹ In dit geval stelde ik in het begin van de

⁹ Paul Thompson, *The voice of the past. Oral history* (Oxford 2009) 118 – 20.

¹⁰ Thompson, *The voice of the past*, 222 – 226.

¹¹ *Ibidem*, 228 – 230.

interviews enkele open vragen, waarna als vanzelf de informanten vrij begonnen te spreken. Ter bevestiging van enkele zaken die ik in de literatuur had gevonden, heb ik wel een aantal gesloten vragen gesteld – mijns inziens heeft dit niet de betrouwbaarheid van de antwoorden aangetast. Als laatste moet aandacht worden besteed aan het geheugen van de informanten. Het zogeheten *process of recalling*, waarop bij interviews een beroep wordt gedaan, wordt beïnvloed door de leeftijd van de informant en de interesse die deze heeft voor het onderwerp waarover hij geïnterviewd wordt. De leeftijd van informanten en de tijd die tussen het interview en de periode waarover het interview gaat zit, beïnvloedt de gedetailleerdheid en de betrouwbaarheid van de opgehaalde herinneringen.¹² Ik merkte dat Clenn zich bepaalde zaken die uit het archief naar voren kwamen niet (meer) kon herinneren, of dat er slechts in de verte een bel ging rinkelen. Dat is logisch: de onderzochte periode is inmiddels meer dan dertig jaar geleden. Dit maakt de verkregen informatie wel minder betrouwbaar. Het materiaal is wel vergeleken met geschreven bronnen, waardoor de onbetrouwbare informatie er grotendeels uitgefilterd kon worden. Een interview over zaken die interessant zijn of waren voor de informant, zal veel gedetailleerdere en betrouwbaardere informatie opleveren dan wanneer er gevraagd wordt naar zaken die de informant niet speciaal interesseren.¹³ Dit bleek duidelijk het geval bij Guinny. Zij gaf aan zich nooit erg veel met politiek te hebben beziggehouden in haar periode bij Redi Doti, waardoor ze op vragen over landelijke demonstraties en politieke activiteiten veelal het antwoord schuldig moest blijven.

Het onderzoek beslaat drie hoofdstukken. Allereerst zal in hoofdstuk 1 het concept van lange afstandsnationalisme worden behandeld, zoals dat beschreven is door onder andere Benedict Anderson. Hoofdstuk 2 is gewijd aan de vraag in hoeverre dit type lange afstandsnationalisme overeenkomt met de werkelijkheid van de Surinaamse studenten in Nederland. Zoals gezegd was deze gemeenschap verre van eenduidig in haar standpunt ten opzichte van Bouterse. In hoofdstuk 2 zal daarom de nadruk liggen op de studenten die tegen Bouterse waren; zij vormden de overgrote meerderheid van de groep. Het hoofdstuk behandelt het ontstaan en het karakter van de Surinaamse studentengemeenschap in Nederland, de gebeurtenissen in Suriname van 1980 tot 1986 en de negatieve reacties hierop. Hoofdstuk 3 zoomt in op Redi Doti en daarmee op de kleine groep studenten die het militaire regime van Bouterse juist steunde. Structuur van de vereniging, de politieke denkbeelden van de leden en het activisme naar aanleiding van de Surinaamse politiek zullen aan bod komen. Een aantal Redi Doti-leden waren tegenstanders van Bouterse. Dit veroorzaakte enige spanningen in de vereniging, die geanalyseerd zullen worden. Met de verkregen informatie kan een antwoord geformuleerd worden op de vraag in hoeverre Redi Doti overeenkomt

¹² Thompson, *The voice of the past*, 173 – 178.

¹³ *Ibidem*, 189.

met het conventionele type van lange afstandsnationalisme en wellicht bij welke nuances hiervan de casus aansluit. Tenslotte zal in de conclusie de balans worden opgemaakt en zullen er enkele suggesties voor vervolgonderzoeken gegeven worden.

Hoofdstuk 1 Lange afstandsnationalisme

Diaspora wordt gewoonlijk gedefinieerd als de verspreiding van een volk vanuit haar vaderland naar verschillende delen van de wereld, waar nieuwe gemeenschappen worden opgericht.¹⁴

Oorspronkelijk had dit betrekking op de verwoesting van een land of samenleving van herkomst en de uitdrijving en verspreiding van overlevenden over de wereld; de Joodse diaspora is een klassiek voorbeeld. Het is niet ongebruikelijk dat nationalistische bewegingen pas in de diaspora aan kracht winnen.¹⁵ Het lange afstandsnationalisme omvat het nationalisme en de politieke betrokkenheid van migranten bij hun vaderland. Over de gradatie van de politieke betrokkenheid bestaat in de literatuur onenigheid. Benedict Anderson bepleit een zwart-wit type lange afstandsnationalisme, terwijl een aantal recentere publicaties van andere auteurs hierin pogen nuancering aan te brengen: er moet ruimte zijn voor meer types lange afstandsnationalisme. Ten einde de vraag te kunnen beantwoorden aan welk beeld van lange afstandsnationalisme de casus van de Surinaamse studenten het meest voldoet, zullen de verschillende benaderingen in dit hoofdstuk geanalyseerd worden.

Migratie is de aanjager van de vorming van diaspora. De twintigste eeuw bracht een aantal veranderingen in de wereldwijde migratie met zich mee. Ten eerste veranderde de richting: migranten uit het Zuiden trokken massaal naar metropolen in de VS en Europa. Ook werd grootschalige migratie voor werk normaler, aangezien productieprocessen steeds meer verdeeld werden over verschillende continenten. Deze verdeling was mogelijk door verbeteringen en vernieuwingen in de technologie. Technologische vernieuwing had ook als gevolg dat de communicatie – en transportmiddelen steeds beter en goedkoper werden. Migrantenvonden hier profijt van: zij konden nu gemakkelijker in contact blijven met degenen die achtergebleven waren in hun vaderland. Dit versterkte niet alleen de persoonlijke, maar ook de politieke banden van de migranten met hun land van herkomst: zij waren immers veel sneller op de hoogte van de politieke verwickelingen aldaar.¹⁶ De Britse antropologe Nina Glick Schiller spreekt van een nieuw soort migranten, die zij transmigranten noemt. Kenmerkend voor hen is dat ze meerdere grensoverschrijdende banden ontwikkelen en behouden, meestal met hun vaderland, die van velerlei aard kunnen zijn: persoonlijk, economisch, organisatorisch, religieus en politiek. 'Transmigrants take actions, make decisions, and feel concerns, and develop identities within social networks that

¹⁴ Jana Evans Braziel, *Diaspora. An introduction* (Oxford 2008) 24.

¹⁵ Benedict Anderson, *Long-distance nationalism. World capitalism and the rise of identity politics* (Amsterdam 1992) 4-5.

¹⁶ Anderson, *Long-distance nationalism*, 7 – 11; Evans Braziel, *Diaspora*, 24 – 26.

connect them to two or more societies simultaneously.’¹⁷ Het proces van het smeden en in stand houden van deze betrekkingen noemt zij transnationalisme.

Anderson heeft een relevant betoog geschreven over het politieke transnationalisme, dat hij *long-distance nationalism* noemt. De sprongen die de communicatie – en transporttechnologie heeft gemaakt, aangejaagd door het kapitalisme, hebben het land van herkomst inderdaad dichterbij de migranten in de diaspora gebracht, zo stelt hij: ‘The mediated imager of ‘home’ is always with them’¹⁸. Die psychologische en emotionele nabijheid bepaalt in grote mate hun identiteit, zeker wanneer de migranten in het land van vestiging worden bestempeld als ‘buitenstaanders’ die niet werkelijk deel uitmaken van de plaatselijke bevolking. Het ontbreken van een sterke gemeenschappelijke identiteit in de grootstedelijke gebieden van vestiging maakt dat migranten veelvuldig teruggrijpen naar hun oorspronkelijke nationaliteit om hun identiteit op te baseren. Dit vertaalt zich in politieke betrokkenheid bij hun thuisland. Anderson noemt dit ‘dream-politics’¹⁹: een vrijblijvend politiek engagement dat geen werkelijke en concrete consequenties heeft voor de beoefenaar ervan. Typerend voorbeeld volgens hem is een Indiase Sikh uit Toronto die aanzienlijke bedragen schenkt aan activistische Sikhs in de Punjab-regio in India, waar hij vandaan komt. Deze man neemt niet deel aan het politieke leven in Toronto, maar besteedt zijn leven in plaats daarvan aan het lange afstandsnationalisme met behulp van e-mail.

‘His political participation is directed towards an imagined heimat in which he does not intend to live, where he pays no taxes, where he cannot be arrested, where he will not be brought before the courts and where he does not vote: in effect, a politics without responsibility or accountability.’²⁰

Dit beeld komt niet overeen met het idee van lange afstandsnationalisme dat uit een aantal recentere werken spreekt. Dezelfde technologische ontwikkelingen en de daardoor verwekte nabijheid van het vaderland hebben volgens deze publicaties juist geresulteerd in activisme. In eerste instantie lijkt het alsof men slechts een andere benaming heeft gegeven aan het financieel steunen van radicale groeperingen in het vaderland, zoals de Tamils en de Ieren. Concrete actie in ofwel het vaderland ofwel het land van vestiging is ook hier afwezig. Dit soort lange afstandsnationalisme is

¹⁷ Nina Glick Schiller, Linda Basch en Christina Blanc-Szanton, ‘Transnationalism: a new analytic framework for understanding migration’, in: Nina Glick Schiller, Linda Basch en Cristina Blanc-Szanton (ed.), *Towards a transnational perspective on migration. Race, class, ethnicity, and nationalism reconsidered* (New York 1992) 1 – 25, 1-2.

¹⁸ Anderson, *Long-distance nationalism*, 8.

¹⁹ Ibidem, 11.

²⁰ Ibidem, 11.

territoriaal van aard, in de zin dat men in het gebied van herkomst vecht voor een eigen staat.²¹ Dit is niet het geval in de Surinaamse situatie; Suriname verkreeg immers al in 1975 onafhankelijkheid, vóór het in dit paper onderzochte activisme plaatsvond.

Wellicht dat de casus van Haïtiaanse diaspora in de Verenigde Staten en de rechtse staatsgreep in Haïti van 1991 een betere vergelijking mogelijk maakt. Door middel van een gewelddadige coup nam het leger op 29 september 1991 in Haïti de macht over. De democratisch verkozen president Jean-Bertrand Aristide ontvluchtte het land de dag erna. Het militaire regime vervolgde in de daaropvolgende maanden tegenstanders en sympathisanten van de voormalige president. Op 11 oktober 1991 verzamelden een vermeende 60,000 mensen uit de Haïtiaanse gemeenschap in de VS zich in *downtown* Manhattan om hun steun aan de president te betuigen en te protesteren tegen de vermeende Amerikaanse steun aan het regime. De Haïtiaanse diaspora was al langer actief in het verzet tegen wat veel migranten als nieuw Amerikaans imperialisme in het ontwikkelingsland zagen. Bijzonder aan deze daad van activisme was dat het gericht was tegen zowel het thuisland als het gastland en het protest zich bovendien in de volle openbaarheid voltrok. Dat laatste werd eerder vermeden vanwege angst voor de vele spionnen die 'Papa Doc' in de VS zou hebben.²² Deze vorm van activisme verschilt op voorhand op twee punten aanmerkelijk van de onderzochte casus. Ten eerste richt het protest in Nederland zich in eerste instantie niet tegen inmenging of steun van de Nederlandse regering aan het regime van Bouterse – die steun was er namelijk niet. Ten tweede vormde studenten niet de voornaamste groep transmigranten die deelnam aan het Haïtiaanse protest²³, waar dat in dit onderzoek wel het geval is.

Er kunnen verschillende soorten migranten onderscheiden worden, met elk hun eigen motieven voor migratie. Zo zoeken vluchtelingen een veilig heenkomen en jagen economische migranten arbeid na. Een aparte groep bestaat uit de zogeheten *postcolonial émigrés*, individuen die hun voorheen gekoloniseerde vaderland verlaten en zich vestigen in het voormalige koloniale moederland, veelal met als doel daar onderwijs te volgen.²⁴ De Surinaamse studenten passen in dit plaatje. Het is de vraag welk verschil dat heeft op het activisme en daarmee op het lange afstandsnationalisme. Daarnaast is het aannemelijk dat het lange afstandsnationalisme in dit geval beïnvloed is door het feit dat Nederland de voormalige kolonisator van Suriname is. Hoe toont zich dat in het lange afstandsnationalisme van de studenten?

De onderzochte gemeenschap van Surinaamse studenten was niet eenduidig in haar politieke betrokkenheid; op zijn beurt beantwoordt de betrokkenheid niet direct aan het beeld van

²¹ Peter Mandaville en Terrence Lyons, 'Diasporas and politics' in: Kim Knott en Sean McLoughlin (ed.), *Diasporas. Concepts, intersections, identities* (Londen 2010) 93 – 101, 94.

²² Jana Evans Braziel, *Diaspora. An introduction* (Oxford 2008), 181 – 184.

²³ Evans Braziel, *Diaspora*, 182.

²⁴ *Ibidem*, 29.

vrijblijvendheid dat het type lange afstandsnationalisme van Anderson voorschrijft. Wellicht is er een eigen plek in het debat voor het activisme van deze studenten.

Hoofdstuk 2 Verenigd in den vreemde

Surinaamse studenten in Nederland

De overgrote meerderheid van de Surinaamse studenten in Nederland reageerde afkeurend op de coup van 1980 en de politieke gebeurtenissen die daarna door Bouterse en de zijnen in gang werden gezet. Op welke manier uitte die afkeuring zich? Die vraag staat centraal in dit hoofdstuk. Eerst zal een beeld worden geschetst van de Surinaamse studentengemeenschap in Nederland; het ontstaan door migratie en het karakter van Surinaamse studentenverenigingen in de periode tot 1980 komen hierbij aan bod. Vervolgens zal de roerige periode tussen 1980 en 1986 in de Surinaamse politiek behandeld worden. Het laatste deel van dit hoofdstuk beschrijft en analyseert het kortstondige activisme van deze groep studenten aan de hand van de theorie van het lange afstandsnationalisme.

‘Een belangrijke reden waarom men algemeen onvoldoende oog heeft voor de grote verscheidenheid van de maatschappelijke positie van Surinamers, is gelegen in *een miskennis van het buitengewoon gecompliceerde karakter van de migratie*’, aldus Frank Bovenkerk in een artikel over de Surinaamse migratie.²⁵ Het Caribische gebied kent een eeuwenlange traditie van migratie, zowel binnen als naar buiten het gebied. Het is dus een vertrouwd verschijnsel dat Caribische landen grote aantallen van hun inwoners zien vertrekken. Tot de Tweede Wereldoorlog ging het vooral om trekarbeid binnen het Caribische gebied. Het vertrek was vaak tijdelijk; slechts in een aantal gevallen bleek de vestiging elders permanent te zijn. Na de Tweede Wereldoorlog ontstond een nieuwe migratiegolf- en type: de trek naar Noord-Amerika en Europa. Hoewel in eerste instantie vooral de VS een populaire bestemming was, sloeg dat vanaf 1952 om naar Europa: in dat jaar traden in de VS strenge immigratiewetten in werking. De massamigratie richtte zich vanaf dat moment vooral op de (voormalige) koloniale moederlanden in Europa. Suriname vormde daarop geen uitzondering. Het is nuttig voor dit onderzoek twee verschillende perioden van migratie te onderscheiden: vóór en na de onafhankelijkheid. In de periode vóór 1975 vallen een aantal verschillende groepen migranten te onderscheiden, waarvan de groep van de studenten in deze context natuurlijk het meest relevant is. Toch is het nuttig om ook de andere groepen kort te belichten, zodat de context van de studenten en hun relatie met de algemene Surinaamse gemeenschap in Nederland enigszins duidelijk wordt.

Surinaamse vooraanstaande families stuurden en sturen hun kroost al meer dan 150 jaar naar Europa om hier hun verdere studie te voltooien. Nederland was en is een favoriete bestemming. Aangezien de Surinaamse burgers het Nederlands staatsburgerschap bezaten, was migreren relatief gemakkelijk. Het volgen van een universitaire studie in Nederland was in eerste

²⁵ Frank Bovenkerk, ‘De vlucht. Migratie in de jaren zeventig’ in: Glenn Willemsen (ed.), *Suriname. De schele onafhankelijkheid* (Utrecht 1983) 152 – 181, 154.

instantie noodzakelijk wegens gebrek aan dergelijk hoger onderwijs in Suriname, maar zelfs met de oprichting van de Anton de Kom Universiteit in Paramaribo in 1968 trok nog steeds een groot deel van de jonge Surinaamse elite voor tal van vakken naar Nederland. Een Europese opleiding stond gelijk aan een hogere status; bovendien reikte de Surinaamse overheid vrij gemakkelijk studiebeurzen uit. Deze migratiestroom vloeide gestaag verder in de jaren naar de onafhankelijkheid toe. Met de onafhankelijkheid in aantocht koos een aantal Surinamers eieren voor hun geld en vertrok naar Nederland 'nu het nog kan', nu Nederland hen nog toeliet als 'eigen' burgers. Deze groep, die vooral in de jaren '73 en '74 emigreerde, was erg gevarieerd en bestond zowel uit mensen afkomstig uit de middenklassen als uit arbeiders die aangetrokken werden door de hogere lonen in Nederland. Ten derde was er de groep van hoofdzakelijk Hindoestaanse migranten die er niet zeker van was of de onafhankelijkheid in Suriname hun positie wellicht zou verslechteren en daarom naar het veilige Nederland vertrok. De regeringen van beide landen tekenden bij de afkondiging van de onafhankelijkheid de *Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Suriname inzake het verblijf en de vestiging van wederzijdse onderdanen*, waarvan artikel 3 bepaalde dat Surinaamse onderdanen in aanmerking kwamen voor een verblijfsvergunning en een arbeidsvergunning in Nederland mits zij konden aantonen over passende huisvesting en werk te beschikken. Op deze wijze werd de eis van de Surinaamse regering om "de deur naar Nederland open te houden" gehonoreerd.²⁶ Om de reeds grote instroom van Surinamers te beperken, kwamen beide partijen wel overeen dat de Overeenkomst op 25 november 1980 zou aflopen, waarna Surinamers aan dezelfde immigratiewetten als elke andere buitenlandse bevolkingsgroep zouden worden onderworpen. Surinamers maakten met graagte gebruik van de Overeenkomst en tussen 1977 en 25 november 1980 maakten nog eens 30.000 Surinamers een enkele reis naar Nederland. Het immigratiepatroon van de jaren voor de onafhankelijkheid herhaalde zich grotendeels: wederom vertrokken er mensen afkomstig uit verschillende groepen - studenten uit welgestelde geslachten, mensen uit de middenklassen en arbeiders die hun heil en loon hogerop zochten. De staatsgreep van 25 februari 1980 had geen invloed op het aantal mensen dat naar Nederland vertrok, tot het aflopen van de Vestigingsovereenkomst.²⁷

²⁶ Charlotte Laarman, *Oude onbekenden. Het politieke en publieke debat over postkoloniale migranten in Nederland, 1945 – 2005* (Hilversum 2013) 158.

²⁷ Frank Bovenkerk, 'De vlucht. Migratie in de jaren zeventig' in: Glenn Willemsen (ed.), *Suriname. De schele onafhankelijkheid* (Utrecht 1983) 152 – 181, 152 – 159.

Samen sterk

Enmaal in Nederland aangekomen, werden veel Surinamers opgevangen door vrienden en familieleden die al eerder waren verhuisd.²⁸ Naast deze familienetwerken ontstonden ook al snel talloze religieuze, politieke en maatschappelijke organisaties. Hierbinnen werden discussies gehouden over hoe nu verder te gaan: integreren in de Nederlandse maatschappij of zich terugtrekken in vrijwillig isolement? Over het algemeen werd het een combinatie van de twee, waarin het eigene behouden bleef maar men voor werk en huisvesting bij de regering en de Nederlandse publieke opinie aanspraak maakte door te verwijzen naar het Nederlandschap van de overgekomen Surinamers.²⁹ Noemenswaardig is de Amsterdamse vereniging Ons Suriname, die in 1919 werd opgericht om de sociale contacten tussen Surinamers in Nederland te bevorderen en om werkloze landgenoten te begeleiden. Na de Tweede Wereldoorlog sloeg de vereniging een nationalistische koers in en was er veel aandacht voor de onafhankelijkheid. In de jaren zestig verbond de vereniging zich met de nationalistische actiegroep Wi Egi Sani (onze eigen zaak). Deze groepering wilde het gebruik van de Surinaamse creooltaal Sranan Tongo (tegenwoordig een lingua franca in Suriname) bevorderen en pleitte ook voor een herwaardering van de inheemse cultuur van Suriname. Wi Egi Sani legde een relatie tussen de Nederlandse culturele dominantie van het Sranan Tongo en de westerse uitbuiting van de natuurlijke hulpbronnen van het land. Dit zogeheten cultuurnationalisme 'kreeg politieke dimensies onder invloed van de wereldwijde dekoloniatiegolf in de jaren vijftig en zestig: de culturele beweging, gedragen door zwarte intellectuelen, groeide uit tot een antikoloniaal nationalisme dat de formele onafhankelijkheid van Suriname tot doel had'.³⁰ Opvallend is dat dit nationalisme zeer rasspecifiek was: de nadruk lag op het belang van de creolen en negroïde bevolking, niet op de cultuur van bijvoorbeeld de Surinaamse Hindoestanen, die toch ook een aanzienlijk deel van de Surinaamse gemeenschap uitmaakten, zowel in Suriname zelf als in Nederland. De vereniging is daarmee exemplarisch voor zowel de Surinaamse samenleving als de Surinaamse gemeenschap in Nederland.

Suriname is een plurale samenleving, waarin verschillende etnische groepen met en langs elkaar leven. Het is ook een sterk verzuilde samenleving: Creolen, Javanen, Hindoestanen, moslims en christenen bevinden zich het liefst elk op hun eigen eilandje en elke groep wantrouwt de andere groepen, waardoor de fysieke en psychische afstand tot elkaar steeds groter wordt en het wantrouwen wederom toeneemt. Het is een vicieuze cirkel waar de politiek over het algemeen graag

²⁸ Ulbe Bosma, *Terug uit de koloniën. Zestig jaar postkoloniale migranten en hun organisaties* (Amsterdam 2009) 158.

²⁹ Bovenkerk, 'De vlucht', 153

³⁰ Ibidem, 146.

gebruik van maakt: partijen met een etnisch-religieuze grondslag zijn het meest populair.³¹ Het is dan ook niet verbazingwekkend dat deze verschillen over het algemeen in de Surinaamse gemeenschap in Nederland in stand werden gehouden. Al vanaf het begin van de migratie naar Nederland richtten de Creolen en de Hindoestanen eigen organisaties op³².

Bij de Surinaamse studentenverenigingen in de jaren '60 en '70 was van die scheiding weinig te merken. Studeren werd gezien als een mogelijkheid tot stijging op de maatschappelijke ladder, met de daarbij behorende hogere status en positie. De meeste Surinaamse etnische groepen hechten daarom een groot belang aan onderwijs; in die zin werkte studeren integrerend.³³ De invloed van ver van huis zijn moet niet onderschat worden: net zoals toeristen bij heimwee in het buitenland op zoek gaan naar hun eigen cultuur en landgenoten, zo probeerden deze jonge *expats* zoveel mogelijk van huis in Nederland in stand te houden. Hoewel zij zich in Suriname waarschijnlijk eerder verbonden hadden gevoeld met hun etnische groepering dan zichzelf als Surinamer hadden aangeduid, veranderde dat nu. Betty Nelly Sedoc-Dahlberg, die een sociologisch onderzoek naar 'de problematiek van de toekomstige intellectuele kadervorming in Suriname' uitvoerde en daarvoor de Surinaamse studentengemeenschap in Nederland onderzocht, verwoordde het aldus: 'Wellicht mede onder invloed van het opkomend nationalisme in tal van onafhankelijk geworden koloniën schijnen zij thans, na een periode van oriëntatie op de Nederlandse normen en waarden, zichzelf ongeacht etnische groep steeds meer terug te vinden in een nieuw perspectief en richten zij zich meer op de waarden en attitudes in eigen groep'.³⁴ Het richten op de eigen groep vertaalde zich in het feit dat de meeste Surinaamse studenten lid waren van een vereniging.³⁵ De door Sedoc-Dahlberg gebruikte data lopen tot 1968. Hierna is een dergelijk onderzoek niet meer verricht, wat het lastig maakt om met zekerheid te kunnen zeggen of de door haar beschreven feiten enigszins constant zijn gebleven, of dat zich na de onafhankelijkheid grote veranderingen hebben voltrokken.

De meeste Surinaamse studenten studeerden in het westen van Nederland, hoewel tegen het einde van de jaren '60 een tendens tot spreiding zichtbaar is. Populair waren vooral geneeskunde, sociale wetenschappen en technische wetenschappen, studies die in Suriname een baan met hoge status bijna garandeerden; opvallend is dat ongeveer evenveel studenten letteren als

³¹ J. van de Walle, 'Suriname in oorlogstijd', in: Glenn Willemsen (ed.), *Suriname. De schele onafhankelijkheid* (Utrecht 1983) 111 – 132, 126.

³² Bosma, *Terug uit de koloniën*, 201.

³³ Betty Nelly Sedoc-Dahlberg, *Surinaamse studenten in Nederland. Een onderzoek rond de problematiek van de toekomstige intellectuele kadervorming in Suriname* (Amsterdam 1971) 1.

³⁴ Sedoc-Dahlberg, *Surinaamse studenten in Nederland*, 4.

³⁵ *Ibidem*, 44.

landbouw wetenschappen studeerden, terwijl juist laatstgenoemde van groot belang zou kunnen zijn voor de onderontwikkelde landbouw in Suriname.³⁶

Sedoc-Dahlberg constateerde in de jaren '60 dat Surinaamse studenten in Nederland over het algemeen geïnteresseerd waren in de politieke situatie van hun thuisland en daar ook mee bezig waren door bijvoorbeeld discussieavonden te organiseren en te bezoeken. Het is moeilijk te zeggen of studenten links of rechts waren, aangezien de politiek in Suriname vaak op raciale basis was ingedeeld en men die opdeling ook in Nederland nog vaak in gedachten hield.³⁷ Sedoc-Dahlberg stelde haar respondenten in dit verband een interessante vraag, namelijk welk land een politiek systeem had dat zij het meest gewenst achten voor Suriname. Men werd een lijstje met landen overhandigd, met daarop vijf landen die als ontwikkelingsland kunnen worden aangemerkt. Het resultaat: 'een duidelijke meerderheid spreekt zich uit voor een land dat gericht is op de 'Westerse wereld''.³⁸ Iets minder dan de helft van de respondenten gaf echter ook aan de voorkeur te geven aan een 'min of meer socialistisch systeem' boven een 'min of meer liberaal systeem'.³⁹ Er kan dus voorzichtig gesteld worden dat de Surinaamse studenten over het algemeen politiek naar links neigden. De nationalistische gevoelens die de studenten volgens het onderzoek bezaten, waren vooral gericht op het verkrijgen van onafhankelijkheid. Toch kan de vorm waarin dit nationalisme gegoten werd wel worden vergeleken met het nationalisme dat de studenten na de onafhankelijkheid in zijn grip had. Men was ervan overtuigd dat het noodzakelijk was om sociaal structurele hervormingen door te voeren om de geprojecteerde ideale maatschappij te realiseren.⁴⁰ 'Pas in een later stadium kwam men ertoe de middelen te bestuderen die gebruikt zouden moeten worden. Dat juist over die middelen uitvoerig gediscussieerd werd, zal geen verwondering wekken.'⁴¹ Sedoc-Dahlberg waarschuwde er wel voor om de politieke radicaliteit van de generatie van 1960 t/m 1968 te overschatten, want 'er zijn veel voorbeelden van afgestudeerden die tijdens hun studie hervormingen nastreefden en, eenmaal in hun eigen land teruggekeerd, hiervan toch maar weer afstapten en zich zelfs distantieerden van hun vroegere idealen'.⁴² Over het algemeen komt het lange afstandsnationalisme van de Surinaamse studenten in Nederland voor de gebeurtenissen van 1980 tot 1986 dus overeen met Andersons beeld van lange afstandsnationalisme: de politieke betrokkenheid bleef bij denken en werd geen handelen waaraan consequenties verbonden waren.

³⁶ Sedoc-Dahlberg, *Surinaamse studenten in Nederland*, 97.

³⁷ *Ibidem*, 122 – 123.

³⁸ *Ibidem*, 124.

³⁹ *Ibidem*, 124.

⁴⁰ *Ibidem*, 116.

⁴¹ *Ibidem*, 116.

⁴² *Ibidem*, 116.

Suriname in beroering

Na de onafhankelijkheid stelde Nederland aan Suriname een bedrag ter beschikking om het land ook economisch tot een onafhankelijke natie te maken. Henck Arron, van de Nationale Partij Suriname (NPS), werd de eerste premier van onafhankelijk Suriname. Hoewel hij had beloofd acht maanden na de onafhankelijkheid vrije verkiezingen uit te schrijven, hield hij zich niet aan zijn woord: de verkiezingen werden opgeschort tot oktober 1977.⁴³ Die verkiezingen werden wederom gewonnen door de NPS, maar de tweede zittingsperiode van de regering verliep minder spoedig dan de eerste. Waterschaarste, slecht economisch bestuur met een verhoogde werkloosheid als gevolg en onprofessioneel gedrag van parlementariërs tijdens parlementaire vergaderingen deden het vertrouwen in de regering kelderen.⁴⁴ Arron besloot daarop vervroegde verkiezingen uit te schrijven, die moesten plaatsvinden in maart 1980. Sergeant Roy Horb vroeg in 1979 Desi Bouterse, toen nog commandant in het Surinaamse leger, om een pas opgerichte vakbond voor militairen te leiden. Bouterse ging in op het verzoek en werd voorzitter. Uit ontevredenheid met de gang van zaken in de regering leidden Horb en Bouterse veertien andere militairen in een staatsgreep in de nacht van 24 op 25 februari 1980 in wat bekend zou worden als de Sergeantencoup. Horb en Bouterse richtten de Nationale Militaire Raad (NMR) op, de regering van Arron werd beschuldigd van corruptie en afgezet, en Johan Ferrier werd tot president van het land benoemd; Henk Chin a Sen werd premier. Politici en adviseurs van de regering werden gevangengezet.⁴⁵ Veel, zo niet de meeste, Surinamers waren de militairen welwillend gezind. Dat het parlement niet goed had gefunctioneerd en bovendien in conflict was geweest met de vakbonden, droeg zeker bij aan de positieve toon van de publieke opinie.⁴⁶

Al snel ontstond er echter een machtsstrijd in het leger tussen enerzijds Bouterse en zijn aanhangers, die vrij gematigd waren, en anderzijds de radicale groep van de sergeanten Sital en Mijnsals, die afkomstig was van de kleine socialistische Revolutionaire Volkspartij (RVP). Bouterse verdacht hen van het beramen van een tegencoup. In augustus 1980 kwam het tot een uitbarsting: de radicale groep werd uitgeschakeld door enkele militaire toppers en leden van de RVP te arresteren en Chin A Sen werd gedwongen de grondwet buiten werking te stellen en de noodtoestand af te kondigen. Ferrier werd uiteindelijk gedwongen af te treden en Chin A Sen nam zijn functie over.⁴⁷

⁴³ Organisatie voor Gerechtigheid en Vrede, *Sporen zoeken* (Paramaribo 1996) 26.

⁴⁴ Organisatie voor Gerechtigheid en Vrede, *Sporen zoeken*, 28 – 30.

⁴⁵ Henk Boom, *Staatsgreep in Suriname. De opstand van de sergeanten op de voet gevolgd* (Utrecht 1982) 96 – 97.

⁴⁶ Leo Dalhuisen, Maurits Hassankhan en Frans Steegh (ed.), *Geschiedenis van Suriname* (Zutphen 2007) 157.

⁴⁷ Dalhuisen, *Geschiedenis van Suriname*, 160.

Vanaf het begin van 1981 verergerden de problemen tussen de militairen en de regering. Op 15 maart 1981 probeerde een aantal militairen, onder leiding van sergeant-majoor Sergeant Hawker (die ook deel uitmaakte van de Groep van Zestien die de Sergeantencoup had gepleegd), een tegencoup te plegen. Deze mislukte en Hawker werd standrechtelijk geëxecuteerd, wat tot protest in binnen -en buitenland leidde.⁴⁸ Gedurende 1981 maakte Bouterse een 'zwaai naar links': de Progressieve Arbeiders en Landbouwers Unie (PALU), die geleid werd door enkele in Wageningen opgeleide landbouwdeskundigen, en de RVP kregen steeds meer invloed. Suriname onderhield in die tijd goede relaties met Cuba.⁴⁹ Chin A Sen trad af in februari 1982. Het werd in dat jaar steeds duidelijker dat Bouterse niet van plan was een meer democratische koers te gaan varen. De steun aan het militaire regime nam onder de bevolking dan ook langzaam af. Op 8 december 1982 werden zestien tegenstanders van het regime naar Fort Zeelandia gebracht, 'verhoord', mishandeld en op één na allemaal doodgeschoten. De officiële verklaring vanuit de regering was dat er een staatsgreep op handen was en dat de militairen hadden ingegrepen 'om erger te voorkomen'.⁵⁰ Bekend is ook de verklaring van het regime dat de gevangenen hadden geprobeerd te vluchten en daarom werden beschoten. Kort hierna werd Roy Horb gearresteerd en dood in zijn cel aangetroffen; hij zou zich verhangen hebben aan zijn schoenveters. De regering trad af na de Decembermoorden. Het nieuwe kabinet bestond vooral uit PALU- en RVP-ministers. PALU-lid Errol Alibux werd premier. Als reactie op de Decembermoorden schortte de Nederlandse regering de betaling van de ontwikkelingshulp op. De PALU-ministers probeerden het Surinaamse ontwikkelingsbeleid om te vormen: in plaats van enkele grote ontwikkelingsprojecten was het de bedoeling om een groot aantal kleinere projecten in de landbouw en in de industrie tot een succes te maken. Door het wegvallen van de Nederlandse hulp bleef de financiering echter een groot probleem.⁵¹

Vanaf 1984 stuurde Bouterse aan op democratisering, enerzijds om de Nederlandse gelden weer aan te trekken en anderzijds om de steun voor zijn regime onder de Surinaamse bevolking te vergroten. De PALU-regering maakte plaats voor een ander kabinet onder leiding van de 'partijloze' premier Wim Udenhout, waarin het zogeheten Topberaad een prominente plaats innam. Het Topberaad was een adviserende instantie die bestond uit militairen en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en de vakbonden. Nederland weigerde echter de ontwikkelingshulp aan Suriname te hervatten. Daarnaast liepen de inkomsten van de delving van bauxiet sterk terug. Onder Udenhout kampte de regering hierdoor voortdurend met begrotingstekorten. De regering reageerde door de ontwikkelingsprojecten stil te leggen en de import sterk aan banden te leggen; dit had als resultaat

⁴⁸ René de Groot, *Drie miljard verwijten. Nederland en Suriname 1974 – 1982* (Utrecht 2004) 151.

⁴⁹ Dalhuisen, *Geschiedenis van Suriname*, 160.

⁵⁰ Ibidem, 161.

⁵¹ De Groot, *Drie miljard verwijten*, 192.

dat het land te maken kreeg met een tekort aan consumptiegoederen en grondstoffen, waardoor de Surinaamse economie in een neerwaartse spiraal terecht kwam.⁵² In juli 1986 trad wederom een nieuw kabinet aan, onder leiding van premier Radhakishun. In dit kabinet hadden voor het eerst in zes jaar vertegenwoordigers van de drie grote politieke partijen in Suriname zitting, naast de aanhangers van Bouterse. De belangrijkste ministeries, te weten binnen- en buitenlandse zaken, justitie, leger en politie, bleven in handen van Bouterse en de zijnen. In juli 1986 werd het leger geconfronteerd met een aanval van het zogeheten Jungle Commando van Ronnie Brunswijk. Brunswijk was een voormalige lijfwacht van Bouterse en had als een soort Robin Hood in Oost-Suriname banken en goederentransporten overvallen en de buit uitgedeeld aan de plaatselijke bevolking. Met een klein groepje mannen begon hij wat later de Binnenlandse Oorlog zou gaan heten tegen het leger en het regime van Bouterse.⁵³

Kortstondig activisme

Over het algemeen stond de Surinaamse gemeenschap in Nederland afkeurend tegenover het bewind van Bouterse.⁵⁴ Dat leidde echter niet tot grootschalige en bestendige actie tegen de Surinaamse regering of zelfs de Nederlandse regering. Het is mogelijk dat de noodzaak daartoe niet sterk gevoeld werd: de Nederlandse regering had immers al kort na de staatsgreep in 1980 laten weten de gebeurtenissen af te keuren en had ook de ontwikkelingshulp stopgezet. Toch werden er wel enkele organisaties opgericht die zich ten doel stelden het militaire bewind ten val te brengen. De grootste en bekendste hiervan was de Raad voor de Bevrijding van Suriname, ook wel de Bevrijdingsraad genoemd, die opgericht en geleid werd door de voormalige premier en president Chin A Sen. Daarnaast bestond in Amsterdam het Amsterdams Volksverzet en in Rotterdam de Javaanse groepering Pendawa Lima. De organisaties werkten niet of nauwelijks samen en waren vrijwel machteloos.⁵⁵ De Surinaamse vakbonden hadden wel een relatief grote invloed op de Surinaamse gemeenschap in Nederland.⁵⁶ Uit de vakbeweging kwam dan ook het initiatief voor een demonstratie tegen het bewind van Bouterse op 12 december 1982. Deze werd gehouden voor de Surinaamse ambassade in Den Haag. Onderstaande foto geeft een goed beeld van de sfeer: een pop, die Bouterse moet voorstellen, werd verbrand. Er werden spandoeken aan de ambassade getoond met opschriften als 'Stop deze moordenaar'.

⁵² Dalhuisen, *Geschiedenis van Suriname*, 162.

⁵³ Dalhuisen, *Geschiedenis van Suriname*, 163.

⁵⁴ De Groot, *Drie miljard verwijten*, 176.

⁵⁵ Dalhuisen, *Geschiedenis van Suriname*, 162.

⁵⁶ Zie bijvoorbeeld GAW, Archief Redi Doti, map 2, Notulen algemene ledenvergadering etc. 1969/82, Jaarverslag periode 1980/81 van de Sur. Ver. Redi Doti.

Demonstratie na de Decembermoorden in Suriname voor de Surinaamse Ambassade in Den Haag, 12 december 1982⁵⁷

Het is niet bekend wat het aandeel van Surinaamse studenten in de genoemde organisaties was. Informatie over het protest van 12 december 1982 is al helemaal dun gezaaid. Een jaar later vond er een hongerstaking plaats op het Binnenhof. Hiervan bestaan zeker twee foto's waarop studenten staan.⁵⁸ Uit de onderschriften valt af te leiden dat het een protest betrof tegen het regime van Bouterse en ter herinnering aan de Decembermoorden van een jaar eerder. Het ging hier dus om een actie tegen het militaire regime van Bouterse. De organisatie hiervan lag in handen van enkele (studenten)organisaties afkomstig uit Nijmegen en Den Haag; hierop wordt in hoofdstuk 3 dieper ingegaan. Het is niet duidelijk of er hierna meer van dergelijke acties hebben plaatsgevonden; mocht dat het geval zijn geweest, dan heeft de Nederlandse media daar geen aandacht geschonken. Het activisme in het contra-Bouterse kamp van de Surinaamse gemeenschap in Nederland kan dus getypeerd worden als kortstondig en onsamenhangend. De politieke betrokkenheid van studenten in Nederland bleef na de politieke verwickelingen in Suriname betrekkelijk vrijblijvend. Het is waarschijnlijk maar een zeer kleine groep studenten geweest die in hongerstaking is gegaan op het Binnenhof; de overgrote meerderheid van de studenten hield het daarom vermoedelijk bij

⁵⁷ NA, Fotocollectie Anefo, Demonstratie na de Decembermoorden in Suriname voor de Surinaamse Ambassade in Den Haag (inventariscode 2.24.01.05) inv.nr. 932-4355, Pop, Bouterse voorstellende wordt verbrand.

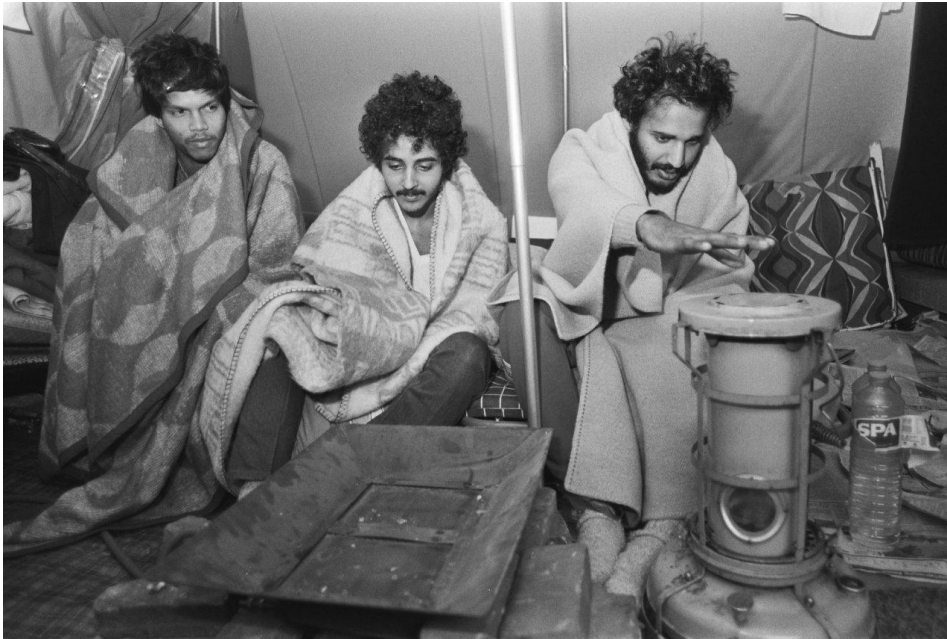
⁵⁸ Onderzoek heeft niet meer dan deze twee foto's opgeleverd. Het is dus heel goed mogelijk dat er meer foto's van deze gebeurtenis bestaan, maar dan moeten deze privé-bezit van mensen zijn: in zowel krantenarchieven als literatuur is niets over deze hongerstaking te vinden.

discussiëren in eigen kring over de gebeurtenissen. Interessant is wel de locatie die de hongerstakers voor hun actie kozen: in tegenstelling tot de demonstratie van 12 december 1982 die vanuit de vakbonden werd geleid en gehouden werd voor de Surinaamse ambassade, bivakkeerden de studenten op het Binnenhof. Het is daarom aannemelijk dat de hongerstaking bedoeld was niet alleen als protest tegen het regime in Suriname, maar ook tegen de houding van Nederland in de kwestie. Het bord met 'Nederland wordt nu wakker' bevestigt dat idee. Net als het eerder beschreven protest van de Haïtiaanse gemeenschap in New York richtte de Surinaamse studenten in het contra-Bouterse kamp hun protestpijlen dus op zowel het thuisland als het land van vestiging.

Surinaamse studenten in ballingschap in hongerstaking tegen bewind Bouterse op het Binnenhof, 2 december 1983⁵⁹

⁵⁹ NA, Collectie Spaarnestad, inventariscode onbekend, inventarisnummer onbekend, Surinaamse studenten in ballingschap in hongerstaking tegen bewind Bouterse op het Binnenhof 2-12-1983, 2 december 1983.

Surinaamse hongerstakers op het Binnenhof uit protest tegen het bewind van dhr. Bouterse en ter herdenking van de Decembermoorden, 7 december 1983⁶⁰

Een diepe scheur

Volgens geïnterviewde Guinny Kustner is de Surinaamse gemeenschap als geheel door het regime van Bouterse diep verdeeld geraakt: “Hij heeft een diepe scheur veroorzaakt die nog steeds bestaat”.⁶¹ Het is plausibel dat deze verdeeldheid ook in de studentengemeenschap aanwezig was. Aan de ene kant van de scheur vinden we dan de meerderheid van de studenten, die het militaire regime afkeurden. Een klein deel van de studenten gaf een concrete vorm aan die afkeuring en organiseerde een hongerstaking. Waarschijnlijk heeft een grotere groep studenten geparticipeerd in de demonstratie van 12 december 1982 of is actief geweest in de Veiligheidsraad of een andere contra-Bouterse groepering. Ook dit activisme bleef echter beperkt en kortstondig. De politieke betrokkenheid van het overgrote deel van de Surinaamse studenten na de coup van 1980 kan dus over het algemeen worden getypeerd als ‘dream politics’: vrijblijvend en zonder concrete gevolgen. Dit is een continuering van de situatie van vóór 1980, toen vrijblijvend discussiëren ook de norm was. Noemenswaardig is wel dat de hongerstaking van de studenten een protest was dat zich zowel tegen

⁶⁰ NA, Fotocollectie Anefo, reportage/serie onbekend (inventariscode 2.24.01.05) inv.nr. 932-7985, Surinaamse hongerstakers op het Binnenhof uit protest tegen het bewind van dhr. Bouterse en ter herdenking van de Decembermoorden, 7 december 1983.

⁶¹ Interview met Guinny Kustner, 17 maart 2014.

het land van herkomst als tegen het land van vestiging richtte. Dit betekent dat, hoewel het transnationalisme van de studenten die tegen Bouterse waren over het algemeen getypeerd kan worden als Andersons type lange afstandsnationalisme, er toch een nuancering in aangebracht moet worden: er was sprake van kortstondig, openbaar activisme dat ook de voormalige kolonisator vermanend toesprak.

Hoofdstuk 3: Rood gedachtegoed, rode aarde

De Wageningse Surinaamse studentenvereniging Redi Doti

De publieke opinie en het leeuwendeel van de Surinaamse (studenten)gemeenschap mocht dan tegen Bouterse zijn geweest, in Wageningen vormde de Surinaamse studentenvereniging Redi Doti een waar pro-Bouterse bolwerk. Dit ging niet zonder slag of stoot: binnen de groep ontstonden al snel na de coup van 1980 spanningen tussen radicaal linkse studenten en meer gematigden, die hun vraagtekens zetten bij de schendingen van mensenrechten die in hun thuisland plaatsvonden. Het verlangen naar ontwikkeling van Suriname en losmaking van Nederland overheerste echter, aangejaagd door de nauwe banden die de vereniging onderhield met de PALU. Wat betekende dit voor het lange afstandsnationalisme van de Redi Doti-leden? Eerst zullen de structuur van de vereniging en de politieke denkbeelden van de leden beschreven worden. Daarop volgt een analyse van de verschillende reacties en van de spanningen binnen de vereniging.

De Surinaamse studentenvereniging Redi Doti werd op 26 april 1963 opgericht te Wageningen. De oprichters waren een groep Surinaamse studenten die behoefte hadden aan een eigen vereniging om 'zich zo goed mogelijk voor te bereiden op de terugkeer naar Suriname'.⁶² Vier jaar later kreeg de vereniging door de steun van de Landbouwuniversiteit een eigen sociëteit, gelegen aan de Veerstraat.⁶³ Tot het einde van de vereniging in 2006 zou dit de huiskamer van Redi Doti blijven. Redi Doti is Sranan Tongo voor 'rode aarde', wat in de landbouw een teken is dat de grond bauxiet bevat. De Surinaamse grond was rijk aan bauxiet, wat aan de naam een dubbele lading geeft: de rode aarde staat symbool voor het thuisland Suriname en voor de rijkdom die het land bezit en die beschermd moet worden tegen uitbuiting.⁶⁴ Het doel van de vereniging was tweeledig. Enerzijds had men de ambitie de positie van de Surinamers in Nederland te verbeteren. 'Surinamers' moet hier breed opgevat worden: de vereniging stond open voor alle etniciteiten en religies. Later werd dit breder getrokken: ook de positie van andere allochtonengroepen moest verbeterd worden. Om dit te bereiken nam de vereniging in 1985 plaats in het zogeheten minderhedenoverleg van de gemeente

⁶² GAW, Archief van de Surinaamse Vereniging Redi Doti 1963 – 2007, map 1, (Concept)statuten en huishoudelijk reglement en een overzicht van de taken van het bestuur en de verschillende commissies, met bijlagen, 1976 en z.d., Algemene informatie over de vereniging, behorende bij de statuten en het huishoudelijk reglement van 27 september 1976.

⁶³ GAW, Archief Redi Doti, map 1, Algemene Informatie over de vereniging, behorende bij de statuten en het huishoudelijk reglement van 27 september 1976.

⁶⁴ Wout Schotsman, '40 jaar Redi Doti. Het feest van de Rode Aarde en de rivierklei', *De Stad Wageningen*, 12 november 2003.

Wageningen.⁶⁵ Anderzijds was de vereniging gericht op de lotsverbetering van ‘de Surinamers “thuis”’. Ontwikkeling van Suriname in politieke, economische en sociale zin werd hiertoe bevoegd geacht. Beide zaken werden met elkaar in verband gebracht door te stellen dat ‘de wijze waarop Surinamers in het buitenland behandeld worden voor een deel bepaald wordt door het gezicht van Suriname in de wereld.’⁶⁶

Structuur van de vereniging

In de jaren '70 telde de vereniging om en nabij de veertig leden.⁶⁷ De meeste leden kwamen speciaal voor hun studie uit Suriname naar Wageningen; slechts een klein deel van hen was al woonachtig in Nederland op het moment dat ze aan de studie begon.⁶⁸ Dit komt overeen met het beeld dat uit het onderzoek van Sedoc-Dahlberg naar voren komt.⁶⁹ Eveneens in lijn met genoemd onderzoek is het feit dat Redi Doti een gezelligheidsaspect combineerde met aandacht voor problemen van politieke, economische en sociale aard.⁷⁰ In lijn met de theorieën over lange afstandsnationalisme ligt daarnaast het vele contact dat de vereniging had met Suriname: elk jaar werd aan de ALV een fikse telefoonrekening gepresenteerd, die hoofdzakelijk bestond kosten gemaakt door bellen met Suriname.⁷¹

De vereniging werd gerund door een driekoppig bestuur, bestaande uit een voorzitter, secretaris en penningmeester, dat overzicht en toezicht moest houden op acht commissies. Hieronder vielen onder andere de barcommissie, de sociëteitscommissie en de bibliotheekcommissie.⁷² Boven de sociëteit bevonden zich een aantal kamers die als woningen verhuurd werden aan leden.⁷³ De activiteiten die georganiseerd werden, kunnen worden onderverdeeld in twee categorieën: gezelligheidsactiviteiten en zogeheten AVA's, Algemeen Vormende Activiteiten.⁷⁴ De eerste categorie werd ook wel ‘sociale activiteiten genoemd’; hieronder vielen feestjes, dansavonden, etentjes en bepaalde uitstapjes. De dansavonden werden Open Houses

⁶⁵ GAW, Archief Redi Doti, map 3, Notulen algemene ledenvergaderingen, inclusief ledenlijsten, financiële en sociale jaarverslagen en resultatenrekeningen, 1983/91, sociaal verslag 1985/1986.

⁶⁶ GAW, Archief Redi Doti, map 45, Stukken betreffende Suriname, onder meer copieën van krantenartikelen, 1992 – 1994, 2002.

⁶⁷ Interview met Clenn Klinker, 26 februari 2014.

⁶⁸ Interview met Clenn Klinker, 26 februari 2014.

⁶⁹ Sedoc-Dahlberg, *Surinaamse studenten in Nederland*, 42 – 43.

⁷⁰ Ibidem, 43 – 45.

⁷¹ GAW, Archief Redi Doti, map 2, Notulen algemene ledenvergaderingen etc. 1969/82, Resultatenrekening van SV Redi Doti van 5 – 7 – 75 t/m 28 – 9 – 76. De telefoonkosten bedroegen hier 3189 gulden. Ter vergelijking: de huur van het pand aan de Veerstraat was dat jaar 6465 gulden.

⁷² GAW, Archief Redi Doti, map 1, (Concept)statuten en huishoudelijk reglement en een overzicht van de taken van het bestuur en de verschillende commissies, met bijlagen, 1976 en z.d., HR van de Surinaamse vereniging Redi Doti, 27 september 1976.

⁷³ Interview met Clenn Klinker, 26 februari 2014.

⁷⁴ GAW, Archief Redi Doti, map 1, Statuten en HR van de Surinaamse vereniging Redi Doti, 27 september 1976.

genoemd; tijdens deze gelegenheden was de sociëteit geopend voor de gehele Wageningse gemeenschap, die zo kon kennismaken met de vereniging en de Surinaamse cultuur.⁷⁵ De georganiseerde etentjes hadden verschillende Surinaamse en Hindoestaanse gerechten op de menukaart staan en werden door veel leden gretig bezocht. Voorbeelden van sociale activiteiten zijn een zeefdrukweekend en een voetbaltoernooi met andere Wageningse studentenverenigingen. Onder de Algemeen Vormende Aktiviteiten vielen lezingen, discussieavonden, filmavonden en soms uitstapjes. Deze werden georganiseerd door de Vormingscommissie. De onderwerpen van de lezingen varieerden, maar ze raakten meestal aan landbouw of ontwikkelingslanden. In 1981 werden bijvoorbeeld filmavonden (met inleiding) georganiseerd over Guyana, Indonesië, Zuid-Afrika en Nicaragua, een lezing over bosbouw in Suriname gehouden en er werd een avond uitgetrokken voor een lezing en film over India in verband met de Phagwaviering.⁷⁶ Bij laatstgenoemde activiteit is in het jaaroverzicht met potlood bijgeschreven dat men deze dag heeft aangegrepen om 'de leefgewoonten in India, het land van oorsprong van veel Surinamers, te bestuderen.'⁷⁷ Dit toont nogmaals de etnische verscheidenheid en acceptatie daarvan in de vereniging. Dat blijkt ook uit het feit dat elk jaar Divali én Kerstmis werden gevierd, laatstgenoemde met een altijd drukbezocht kerstdiner. Populair waren ook de cursussen in Surinaams Hindi, Sarnami, die vanaf het midden van de jaren '70 met enige regelmaat werden gegeven. Immers, kennis hiervan 'draagt bij tot betere toegang in de Surinaamse samenleving, dient als behoud van Identiteit als Surinamer. Het spreken van het Sarnami Hindi dient ertoe bij dat deze taal een rechtvaardige plaats krijgt naast het Surinaams en Nederlands.'⁷⁸

Politiek geïnteresseerde leden konden terecht in de Studie- of Discussiekring, vaak kortweg 'de Kring' genoemd. Het Huishoudelijk Reglement onderscheidt hierin twee aparte organen. Discussiekring 1 was bedoeld voor 'gevorderden'. Deze bestond uit leden die minstens één jaar in 'voldoende mate' hadden deelgenomen aan discussiekring 2. Bestuursleden waren verplicht in discussiekring 1 deel te nemen.⁷⁹ Discussiekring 2 stond open voor beginners. Discussiekring 1 kon als enig orgaan binnen Redi Doti bindend advies aan het bestuur uitbrengen, wat het belang van inhoud in de vereniging aangeeft. Beide Kringen en de Vormingscommissie vielen onder de noemer

⁷⁵ GAW, Archief Redi Doti, map 2, Notulen Algemene ledenvergaderingen etc. 1969/82, Verslag van de sociale activiteiten van 1981, behorende bij de activiteitenkostendeclaratie over 1981.

⁷⁶ GAW, Archief Redi Doti, map 2, Verslag van de sociale activiteiten van 1981, behorende bij de activiteitenkostendeclaratie over 1981.

⁷⁷ GAW, Archief Redi Doti, map 2, Verslag van de sociale activiteiten van 1981, behorende bij de activiteitenkostendeclaratie over 1981.

⁷⁸ GAW, Archief Redi Doti, map 2, Verslag van de sociale activiteiten van 1981, behorende bij de activiteitenkostendeclaratie over 1981.

⁷⁹ GAW, Archief Redi Doti, map 1, (Concept)statuten en huishoudelijk reglement en een overzicht van de taken van het bestuur en de verschillende commissies, met bijlagen, 1976 en z.d., Huishoudelijk Reglement 27 september 1976.

‘Vormingsorganen’. Deze waren belast met ‘studie en analiese van de problematiek van het Surinaamse volk en de internationale samenleving. Zij moeten verder het verantwoordelijkheidsgevoel van de deelnemers en ook niet-deelnemers jegens de maatschappij in het algemeen en de Surinaamse in het bijzonder trachten te bevorderen. Elk lid wordt geacht zitting te nemen in een vormingsorgaan.’⁸⁰

In de praktijk werden de Kringbijeenkomsten door vijf tot acht mensen bezocht. Er was dus slechts een klein deel van de vereniging ook lid van de Kring. In oktober 1981 besloot het bestuur daarom om met één kring door te gaan.⁸¹ Hoewel ieder lid dus officieel zitting had te nemen in een vormingsorgaan, moet het politieke engagement van Redi Doti als geheel daarom niet overdreven worden.⁸²

De Kring kwam wekelijks samen, meestal op woensdagavond. Aan het begin van een bepaalde periode, meestal een semester en soms een maand, werd gezamenlijk besloten welk onderwerp de komende tijd behandeld zou worden.⁸³ Voorbeelden van onderwerpen waren dialectisch en historisch materialisme, imperialisme, marxistische economie, bevrijdingsstrijd en kolonialisme en ontwikkelingshulp.⁸⁴ Het was de bedoeling dat voor elke bijeenkomst één lid de stof van die week voor zou bereiden ten einde er een inleiding over te kunnen geven en de discussie te kunnen leiden. Van leden werd verwacht dat zij zich voorbereid hadden; in de notulen van de bijeenkomsten, die door wisselende personen werden gemaakt, wordt met enige regelmaat opgemerkt dat enkele leden ontevreden zijn over het gebrek aan inzet van de andere leden.⁸⁵ Dit ging overigens niet alleen op voor leden van de Kring: regelmatig werd op ALV’s gemopperd dat de inzet van de leden te wensen overliet.⁸⁶ Dit was vooral het geval wanneer inhoudelijke activiteiten niet goed bezocht werden. Kringleden werden geacht de opgegeven literatuur dermate goed te bestuderen dat er inhoudelijk over gediscussieerd kon worden.⁸⁷ De index van de eigen bibliotheekcollectie van de vereniging geeft een goed beeld van wat er zoal gelezen werd. Hoewel er een aantal titels in Sranan Tongo in staan, was het merendeel van de boeken in het Nederlands

⁸⁰ GAW, Archief Redi Doti, map 1, (Concept)statuten en huishoudelijk reglement en een overzicht van de taken van het bestuur en de verschillende commissies, met bijlagen, 1976 en z.d., Huishoudelijk Reglement 27 september 1976.

⁸¹ GAW, Archief Redi Doti, map 2, Notulen algemene ledenvergaderingen etc. 1969/82, notulen ALV 12 oktober 1981.

⁸² Interview met Clenn Klinker, 26 februari 2014.

⁸³ GAW, Archief Redi Doti, map 6, Notulen van de Kringvergaderingen, notulen kringvergadering 18 september 1979.

⁸⁴ GAW, Archief Redi Doti, map 2, Notulen algemene ledenvergaderingen etc. 1969/82, Jaarverslag periode 1980/81 van de Sur.Ver. Redi Doti.

⁸⁵ Notulen Kringvergadering

⁸⁶ GAW, Archief Redi Doti, map 2, Notulen algemene ledenvergaderingen etc. 1969/82, notulen ALV 17 september 1976.

⁸⁷ GAW, Archief Redi Doti, map 6, Notulen van de Kringvergaderingen, notulen Kringvergadering november 1980.

geschreven, afgewisseld met Engelse en enkele Franse teksten. De boeken waren ingedeeld op onderwerp: geschiedenis, psychologie, filosofie, Suriname, Derde Wereld, een groot aandeel (ontwikkelings)economie en communisme en socialisme. Laatstgenoemde vertaalt zich in een collectie boeken van auteurs als Engels, Marx, Lenin, Mao en Breznev. Daarnaast passeren werken van Sartre (kolonialisme en neokolonialisme), Franz Fanon, Bernstein (historisch en dialectisch materialisme) en een biografie van Malcolm X de revue. Onder de categorie Derde Wereld werden boeken over uiteenlopende landen in Zuid-Amerika, Afrika en Azië geschaard.⁸⁸ Het moge duidelijk zijn de Kring er zeer linkse denkbeelden op na hield.

Politieke denkbeelden

Het linkse karakter van de Kring kwam duidelijk tot uiting in de politieke visie die ook gedragen werd door het bestuur van de vereniging. Suriname was altijd afhankelijk geweest van Westerse mogendheden en vooral van Nederland, zo stelde men.⁸⁹ Het land was ook na de officiële onafhankelijkheid nog blijven steunen op Nederlandse ontwikkelingsgelden die in principe gebonden hulp waren: ze moesten besteed worden aan projecten waar Nederlandse bedrijven belang bij hadden. Hierdoor werd Suriname alleen maar afhankelijker van de voormalige kolonisator en nam het initiatief vanuit de Surinaamse politiek en het bedrijfsleven slechts af.⁹⁰ 'Er dreigt een financiële crisis', zo waarschuwde een door de vereniging uitgebrachte folder in 1979.⁹¹ De ontwikkelingshulp vanuit Nederland richtte zich sinds 1958 op twee grote projecten: het Brokopondo stuwmeer project en de oprichting van het mechanische rijstbedrijf te Wageningen, Suriname. In een uitgave van Werkgroep Suriname Wageningen uit 1980 (een seminar geleid door leden van Redi Doti) werd Nederland beschuldigd van het vergeten en passeren van de Surinaamse kleine producenten. De genoemde twee projecten werden gezien als puur buitenlandse aangelegenheden die alleen het eigen belang diende: het Brokopondo stuwmeer zou elektriciteit gaan opwekken voor een te bouwen aluminiumsmelter van het Nederlandse bedrijf Alcoa Architectuursystemen en de rijstpolder moest Nederlandse boeren gaan vestigen.⁹²

⁸⁸ GAW, Archief Redi Doti, map 34, Index op de bibliotheekcollectie van Redi Doti, z.d.

⁸⁹ Redi Doti (ed.), 'Het ontwikkelingsbeleid dat in Suriname wordt gevoerd en de ontwikkelingshulp 1950 – 1980', in: *Suriname in revolutie. 1. Van Urgentie-programma naar een nieuw ontwikkelingsbeleid in Suriname. 2. Progressieven in Suriname en Nederland: hun taak en rol in de Surinaamse Revolutie* (Wageningen 1982) 3-6, 3.

⁹⁰ Redi Doti (ed.), 'Het ontwikkelingsbeleid dat in Suriname wordt gevoerd en de ontwikkelingshulp 1950 – 1980', 3- 4.

⁹¹ GAW, Archief Redi Doti, map 14, Correspondentie diversen, folder van het Ministerie van Transport, Handel en Industrie uit maart 1979.

⁹² Redi Doti (ed.), 'Het ontwikkelingsbeleid dat in Suriname wordt gevoerd en de ontwikkelingshulp 1950 – 1980', 3.

‘Beide projecten zijn nu, in 1980, zeer geschikt voor een evaluatie (...) Wel kunnen we hier stellen dat deze projecten wellicht een bijdrage hebben geleverd aan de productie, maar dat die productie in beide gevallen gericht was op de export waardoor via onderwaardering van het geëxporteerde product en handels – en transportmonopolie het grootste deel van de winst naar het buitenland vloeide.’⁹³

Controle vanuit Surinaamse hoek was amper aanwezig: veel politici waren ‘commissaris, adviseur of in ieder geval openlijk pleitbezorger’⁹⁴ voor ten minste één van de grote buitenlandse bedrijven, aldus Redi Doti. Ontwikkelingshulp stond de ontwikkeling van Suriname juist in de weg. Het had de ontwikkeling belemmerd van ‘een eigen politieke bovenbouw die de belangen van de massa voorop stelt, omdat door corruptie en ontwikkelingshulp een elite is gecreëerd die met handen en voeten gebonden is aan het buitenland’.⁹⁵ Bovendien stelde Redi Doti de Nederlandse overheid verantwoordelijk voor ‘het uithollen van het Surinaamse overheidsapparaat door de flow van gelden en daarmee de controle over de richting van de ontwikkeling van begin tot einde, in handen te geven van Nederlandse of door Nederland gedomineerde instituties’.⁹⁶

Exemplarisch voor de situatie waren ‘de avonturen in West-Suriname’: het West-Suriname plan van Nederland, waar Redi Doti een eigen brochure aan wijdde.⁹⁷ Dit plan beoogde onder meer het winnen van bauxiet in het Bakhuisgebergte, waarvoor van 1976 tot 1978 een spoorlijn van 80 km werd aangelegd die van het Indianendorp Apoera naar het Bakhuisgebergte leidde om het transport van bauxiet te vergemakkelijken. Door de gedaalde prijzen van bauxiet op de wereldmarkt werd echter al snel duidelijk dat het project niet het gewenste succes zou hebben. Met het stopzetten van de ontwikkelingsgelden na de coup van 1980 werd het project stilgezet; de spoorlijn wordt ook nu nog spottend ‘de lijn van niets naar nergens’ genoemd.⁹⁸ De aversie tegen Nederlandse ontwikkelingshulp werd overigens breed gedragen: in 1975 hield het Suriname comité (een samenwerking van een aantal progressieve Surinaamse en Nederlandse organisaties en personen, die de solidariteit van het Nederlandse volk met het Surinaamse en Antilliaanse volk wilde bevorderen) een demonstratie in Den Haag, waarbij spandoeken omhoog werden gehouden met de

⁹³ Redi Doti (ed.), ‘Het ontwikkelingsbeleid dat in Suriname wordt gevoerd en de ontwikkelingshulp 1950 – 1980’, 4.

⁹⁴ Redi Doti (ed.), ‘Het ontwikkelingsbeleid dat in Suriname wordt gevoerd en de ontwikkelingshulp 1950 – 1980’, 4.

⁹⁵ Redi Doti (ed.), ‘Het ontwikkelingsbeleid dat in Suriname wordt gevoerd en de ontwikkelingshulp 1950 – 1980’, 4 – 5.

⁹⁶ Redi Doti (ed.), ‘Het ontwikkelingsbeleid dat in Suriname wordt gevoerd en de ontwikkelingshulp 1950 – 1980’, 5.

⁹⁷ Deze brochure over West-Suriname was helaas niet aanwezig in het GAW en/of in het KLTLV en/of andere vindplaatsen.

⁹⁸ Ruben Gowricharn, ‘Staat en accumulatie in Suriname. Historische en theoretische notities’, in: Glenn Willemsen (ed.), *Suriname. De schele onafhankelijkheid* (Utrecht 1983) 182 – 217, 185-187.

teksten 'Geen cent voor neokoloniaal ontwikkelingsplan' en 'Geen hulp die afhankelijk is'.⁹⁹ De Kring deelde die mening. Als echte landbouwstudenten voegde men daar aan toe dat Nederland ook van de Surinaamse landbouw weinig kaas gegeten had en de plank wat dat betreft in West-Suriname volledig had misgeslagen.¹⁰⁰

Over hoe het wel moest was discussie. Dat gold voor zowel het beeld van de ideale maatschappij als voor de middelen waarmee deze tot stand gebracht moest worden. De discussies hierover werden sterk beïnvloed door de prominente plek die de Progressieve Arbeiders en Landbouwers Unie (PALU) in de vereniging innam. De PALU werd in 1973 opgericht in Suriname en vormde al snel een aparte Nederlandse tak. Hoe sterk de PALU en Redi Doti vervlochten waren, valt te betwisten. Hoewel Guinny stelde dat de vereniging samenviel met de politieke partij, wordt dit door Clenn genuanceerd: de bestuursleden en de meeste Kringleden waren lid, maar zeker niet de gehele vereniging. Hoe dan ook had het gedachtegoed van de PALU grote invloed op de leden van Redi Doti. De PALU was ervan overtuigd dat verandering alleen middels revolutie mogelijk was. Deze revolutie moest, zoals het communisme ook voorstelde, vanaf onderen komen. De arbeiders en boeren moesten dus gemobiliseerd worden. Relevant is dat de PALU geweld bij een revolutie niet afzwoer: wat moest, dat moest, en als dat de enige manier was om een verandering teweeg te brengen, dan was geweld geoorloofd. Het is mogelijk dat men hierin beïnvloed werd door een groep als de Rote Armee Fraktion, die vooral in 1977 gewelddadige acties had uitgevoerd.¹⁰¹

Niet alleen Europese radicale bewegingen werden bestudeerd, er was ook aandacht voor de politieke systemen in ontwikkelingslanden en vooral voor Zuidelijk Amerika. Men geloofde dat dit deel van de wereld in de toekomst heel belangrijk voor Suriname zou worden.¹⁰² Volgens Guinny gebruikte de PALU Redi Doti om nieuwe leden te rekruteren. Dat lijkt waarschijnlijk, al moest het echte rekruteren natuurlijk in Suriname gebeuren om direct nut te hebben voor de PALU aldaar. Redi Doti-leden werden wel voor de politieke campagnes ingezet. Het was vrij gebruikelijk voor Redi Doti-leden om eens of vaker tijdens hun studie naar Suriname te gaan om daar mee te werken aan een van de landbouwprojecten die de PALU had opgezet, bijvoorbeeld een bananenplantage in Nickerie. Van de gelegenheid werd dan gebruik gemaakt om de overgekomen Redi Doti-leden te trainen in het uitdragen van het PALU-gedachtegoed en het overtuigen van de doelgroep: de arbeiders en landbouwers. "Vanuit je ivoren toren heb je de mensen die er middenin zitten natuurlijk nog niet overtuigd. De redering was: arbeiders hebben nog een lang traject te gaan voordat ze doorhebben

⁹⁹ NA, Fotocollectie Rijksvoorlichtingsdienst Eigen, reportage/serie onbekend (inventariscode 2.24.10.02), inv. nr. 136-1273, suriname-comite, 25 juni 1975.

¹⁰⁰ Interview met Clenn Klinker, 26 februari 2014.

¹⁰¹ Interview met Clenn Klinker, 11 maart 2014.

¹⁰² GAW, Archief Redi Doti, map 2, Notulen algemene ledenvergaderingen etc. 1969/81, Jaarverslag sociale activiteiten '81.

hoe de wereld in elkaar zit.”¹⁰³ De Redi Doti-leden gingen hen daarbij helpen door in verkiezingstijd in Suriname met flyers langs de deuren te gaan. Op die manier werden ze getraind in het politieke spel en in het overtuigen van mensen.¹⁰⁴

Politieke ontwikkelingen

Of de staatsgreep door Bouterse voor Redi Doti als een echte verrassing kwam is moeilijk te zeggen. Immers, van de Surinaamse tak van de PALU werd later gezegd dat zij op de hoogte waren geweest van de op handen zijnde coup.¹⁰⁵ Het is mogelijk dat dergelijke informatie naar de Nederlandse afdeling is doorgesijpeld; te bewijzen valt dat met de beschikbare informatie echter niet. Wel stond de meerderheid van de leden van Redi Doti achter de coup.¹⁰⁶ Eindelijk gebeurde er wat. Dat de PALU, en daarmee het bestuur en de Kringleden, zich achter Bouterse schaarden was logisch. Dit zouden ze de daaropvolgende jaren altijd blijven doen. Het feit dat de PALU in 1983 zitting kreeg in de regering moet in belangrijke mate hebben bijgedragen aan die steun. Er bleek toen immers dat daadwerkelijke politieke invloed in Suriname mogelijk was, in zekere zin ook vanuit Nederland: de PALU was per slot van rekening een door Wageningse landbouwkundigen opgerichte partij. Men moet hebben gehoopt dat de gewenste veranderingen in het landbouw- en ontwikkelingshulp beleid nu eindelijk gerealiseerd zouden worden.

Binnen Redi Doti waren echter ook andere geluiden te horen. Het is voorstelbaar dat sommigen het niet eens waren met de manier waarop Bouterse de macht had gegrepen. Zoals eerder gezegd stond de PALU het gebruik van geweld om revolutie te ontkenen in principe toe.¹⁰⁷ Sommige leden voelden zich hier echter oncomfortabel bij. Daar kwam bij dat de Nederlandse afkeuring van de coup op de vereniging afstraalde. “Er waren mensen die zich niet fijn meer voelden bij de uitstraling van Redi Doti”, aldus Guinny.¹⁰⁸ Dat gold niet alleen voor Nederlanders: de aanwas van leden nam vanaf 1980 stelselmatig af.¹⁰⁹ Toch duurde het nog tot augustus 1980 voordat er twee kampen binnen de vereniging vorm begonnen te krijgen en er daadwerkelijk spanning ontstond. Na de tweede staatsgreep op 13 augustus en de gevangenneming van zeven progressieven, werd Redi Doti door het progressieve collectief Jumpa Rajguru uit Den Haag gevraagd om mee te doen aan een actie voor de vrijlating van de gevangenen. Twee afgevaardigden van Redi Doti vertrokken daarom

¹⁰³ Interview met Clenn Klinker, 11 maart 2014.

¹⁰⁴ GAW, Archief Redi Doti, map 6, Notulen van de Kringvergaderingen 1979/85, notulen kringvergadering maart 1979.

¹⁰⁵ L. de Jong en D. Boersema, *The Kingdom of the Netherlands in the Caribbean: 1954- 2004: what will be next?* (Amsterdam 2005) 118 – 119.

¹⁰⁶ Interview met Guinny Kustner, 17 maart 2014.

¹⁰⁷ Interview met Clenn Klinker, 11 maart 2014.

¹⁰⁸ Interview met Guinny Kustner, 17 maart 2014.

¹⁰⁹ Interview met Guinny Kustner, 17 maart 2014.

op 30 augustus naar Den Haag om een petitie aan de Surinaamse ambassade aan te bieden. De gestelde eisen: vrijlating van de politieke arrestanten, het maken van een begin met maatschappelijke hervormingen en dit laatste met inschakeling van linkse krachten. Het nemen van politieke gevangenen werd door sommige Redi Doti-leden dus als ontoelaatbare actie van Bouterse gezien. Een grote groep actieve leden deelde die mening echter niet en de 'dissidenten' werden op het matje geroepen: 'Binnen Redi Doti is er naar aanleiding van deze actie een discussie geweest, waaruit naar voren kwam dat RD niet kritiekloos acties moet ondersteunen en ook niet enig samenwerkingsplan moet aangaan. Bij deze discussie is het van belang de studiegroepen te raadplegen, want de discussies die in de scholing gevoerd wordt, zijn een leidraad voor het bestuur.'¹¹⁰ De ambivalentie in de vereniging werd nog duidelijker toen er in september van dat jaar een bezoek werd gebracht aan een zogeheten massameeting in Rotterdam. Deze meetings waren bedoeld om een grotere groep Surinamers in Nederland te betrekken bij wat er gebeurde in Suriname. "Door een grotere groep te verzamelen, zou er een grotere vuist gemaakt kunnen worden."¹¹¹ De meeting werd geleid door NMR voorzitter Ivan Graanoogst en vormde aanleiding voor een samenwerkingsverband tussen verschillende activistische linkse groeperingen, waaronder PALU afdeling Nederland, Werkgroep Suriname Rotterdam en Redi Doti. De nieuw gevormde groep zou gaan 'bekijken welke activiteiten we gezamenlijk kunnen gaan doen, om het veranderingsproces in Suriname te ondersteunen.'¹¹²

De tegenstanders van Bouterse binnen Redi Doti gingen intussen verder met het vormen van eigen verbanden. Op 12 oktober 1980 werd een vervolg georganiseerd op de petitie van 30 augustus: een manifestatie in Nijmegen, georganiseerd door Wi Na Wan, wederom Jumpa Rajguru en de Revolutionaire Volkspartij (RVP), een van de weinige politieke partijen naast de PALU waar Redi Doti contacten mee onderhield.¹¹³ Op de manifestatie kwamen ongeveer 200 mensen af. Wederom werden er eisen aan de Surinaamse regering voorgelegd: vrijlating van de zeven progressieven die nog steeds gevangen zaten, 'opheffing van de perscensuur, het respecteren van de vakbondsrechten, opheffing van de noodtoestand en behoud van de progressieve verworvenheden van 25 februari 1980.'¹¹⁴ Er werd besloten tot oprichting van het Comité vrijlating progressieve politieke gevangenen dat landelijke actie zou gaan coördineren, waarin een afgevaardigde van Redi Doti plaatsnam. In november van dat jaar werd een forumdiscussie georganiseerd die als doel had meer informatie te

¹¹⁰ GAW, Archief Redi Doti, map 2, Notulen algemene ledenvergaderingen etc. 1969/82, Jaarverslag periode 1980/81 van de Sur. Ver. Redi Doti.

¹¹¹ Interview met Glenn Klinker, 11 maart 2014.

¹¹² GAW, Archief Redi Doti, map 2, Notulen algemene ledenvergadering etc. 1969/82, Jaarverslag periode 1980/81 van de Sur. Ver. Redi Doti.

¹¹³ Interview met Guinny Kustner, 17 maart 2014.

¹¹⁴ GAW, Archief Redi Doti, map 2, Notulen algemene ledenvergadering etc. 1969/82, Jaarverslag periode 1980/81 van de Sur. Ver. Redi Doti.

verkrijgen en te delen over de politieke situatie in Suriname. Aan dit forum deden ook de Nederlandse partijen Communistische Partij Nederland (C.P.N.) en de Pacifistisch Socialistische Partij (P.S.P.) mee. Naar aanleiding hiervan werd besloten tot organisatie van een massameeting op 7 december in het Congresgebouw, waarop in diezelfde maand de reeds beschreven demonstratie voor de Surinaamse ambassade volgde.¹¹⁵

Beide kampen binnen Redi Doti hadden dus activistische trekjes. Het is echter niet duidelijk en niet waarschijnlijk dat de studenten uit het contra-Bouterse kamp hebben meegedaan aan de hongerstaking voor de ambassade van december 1983. In januari 1981 bleek namelijk hun 'activismegrens' al bereikt. De Volkskrant publiceerde op 8 januari een artikel over het Comité en haar acties, waarin werd gesuggereerd dat het de kern vormde van een verzetsbeweging.¹¹⁶ Van die associatie waren de Redi Doti-leden niet gediend en na uitvoerig overleg traden ze op 15 januari 1981 uit het Comité. Het pro-Bouterse kamp (en daarmee officieel de gehele vereniging) sloot zich op 12 oktober 1981 aan bij de Revolutionaire Beweging van Ondersteunende Surinaamse Organisaties in Nederland (REBOSON). De belangrijkste spelers in dit verband waren de RVP en de PALU – het was daarom niet meer dan logisch dat Redi Doti zich hierbij zou voegen. Hoewel er bij oprichting zeventien organisaties bij REBOSON waren aangesloten, bevond Redi Doti zich in een snel groeiend isolement van andere Surinaamse organisaties, specifiek studentenverenigingen.¹¹⁷ "Het was altijd al een felle, linkse groep geweest en daarom geen populaire club. De contacten met andere verenigingen waren altijd al beperkt geweest."¹¹⁸ Door de houding van Redi Doti ten aanzien van de politieke gebeurtenissen werden die contacten nog schaarser. Breekpunt hierin waren de Decembermoorden.

"De PALU heeft heel lang volgehouden dat niet duidelijk was wat er gebeurd was. Er werd verteld dat de slachtoffers hadden geprobeerd te vluchten, zelfs toen duidelijk werd dat ze in het gezicht waren geschoten. Voor veel mensen was dit de grens en de meeste anti-Bouterse leden van Redi Doti zegden hun lidmaatschap op."¹¹⁹ Toen ontkenning niet meer te handhaven viel, ging de PALU over op een andere strategie. De moorden werden niet goed gepraat, maar "er werd gezegd dat het niet zo gemoeten had, dat het ook anders had gekund... maar ook dat er in het heetst van de strijd wel eens dit soort dingen gebeuren."¹²⁰ Bijzonder was de rol die de PALU, die intussen

¹¹⁵ GAW, Archief Redi Doti, map 2, Notulen algemene ledenvergadering etc. 1969/82, Jaaverslag periode 1980/81 van de Sur. Ver. Redi Doti.

¹¹⁶ De inhoud van dit artikel blijkt slechts uit het jaarverslag periode 1980/1981 van de Sur. Ver. Redi Doti. In de Volkskrant van de betreffende datum is het artikel namelijk niet te vinden.

¹¹⁷ Ministerie van Binnenlandse zaken, 'Kwartaaloverzicht binnenlandse veiligheidsdienst. Kwartaal 2 1983' (versie 1983) <http://www.inlichtingendiensten.nl/jaarkwartaalmaand/1983-2.pdf> (17 maart 2014).

¹¹⁸ Interview met Ginny Kustner, 17 maart 2014.

¹¹⁹ Interview met Ginny Kustner, 17 maart 2014.

¹²⁰ Interview met Clenn Klinker, 11 maart 2014.

daadwerkelijk gelijkgesteld kon worden aan Redi Doti, aan de Nederlandse media toedichtte. “De houding van de PALU was dat de situatie door Nederland zwaar werd opgeblazen. Nederland was hypocriet bezig: er was een zeer gering aantal mensen gestorven, zeker vergeleken met veel andere landen, soms ook Westerse, waar meer mensen dood op de grond liggen en er niets van gezegd wordt.”¹²¹ Dit werd gezien als typisch iets van de voormalige koloniale machthebber: elk klein dingetje werd opgeblazen om aan te tonen dat Suriname niet zelfstandig en onafhankelijk kon functioneren.¹²² In de daaropvolgende jaren werd regelmatig over de nieuwsverdraaiing van de Nederlandse media gesproken, zowel in Kringvergaderingen als op openbare discussieavonden. De media werd beschuldigd van tonen van eenzijdige informatie. Helemaal zijn doel missen deed dat niet: ook binnen het pro-Bouterse kamp was er af en toe twijfel: ‘[de] voorgestelde democratie door de regering is te beschrijven als indirecte democratie en gaat ook voorbij aan basisrechten van het volk. (...) Er kan geen opbouwende kritiek geleverd worden.’¹²³ De laatste zin was onderstreept. Dit soort gedachten werd echter snel de kop ingedrukt: ‘We moeten niet twijfelen aan de juistheid van de revolutiedoelinden’.¹²⁴

Over de inhoud van deze doeleinden en de middelen hiertoe werd inmiddels amper meer gediscussieerd. De tegenstand in de vereniging was feitelijk verdwenen. Op 16 februari 1983 stuurde vijftien leden een brief naar het bestuur met de mededeling dat zij gebruik wilden maken van hun recht een ALV bijeen te doen roepen door het bestuur, naar aanleiding van de openlijke ondersteuning van het militaire regime.¹²⁵ Het bestuur had, naar aanleiding van discussie binnen de Kring, een bericht in het verenigingsblaadje geplaatst waarin zij de steun van de vereniging aan Bouterse betuigde, ofwel: een standpunt namens de vereniging innam. Opvallend is dat in de ALV notulen wordt opgemerkt dat de discussie vooral de wijze van handelen van het bestuur betrof: ‘de meerderheid stond trouwens achter dit standpunt v.d. Studiekring t.a.v. Suriname.’¹²⁶ Partijdigheid van de notulist is uiteraard niet uit te sluiten. De onvrede werd opgevat als een signaal en ‘een aansporing (...) tot verdere synthese van een verenigingsbeleid.’¹²⁷ Men huiverde voor polariseren, dat in dit verband op mosterd na de maaltijd lijkt. De mogelijkheid tot polarisatie verdween ook al

¹²¹ Interview met Clenn Klinker, 11 maart 2014.

¹²² Interview met Clenn Klinker, 11 maart 2014.

¹²³ GAW, Archief Redi Doti, map 6, Notulen van de Kringvergaderingen, notulen Kringvergadering 10 januari 1984

¹²⁴ GAW, Archief Redi Doti, map 6, Notulen van de Kringvergaderingen 1979/85, Notulen Kring vergadering 17 januari 1984.

¹²⁵ Brief van 16 februari 1983; hierover is ook gesproken op de ALV van 19 maart 1983, zoals blijkt uit de notulen van die vergadering, GAW, Archief Redi Doti, map 3, Notulen algemene ledenvergaderingen etc. 1983/91, ALV notulen 19 maart 1983.

¹²⁶ GAW, Archief Redi Doti, map 3, Notulen algemene ledenvergaderingen etc. 1983/91, ALV notulen 19 maart 1983.

¹²⁷ GAW, Archief Redi Doti, map 3, Notulen algemene ledenvergaderingen etc. 1983/91, ALV notulen 19 maart 1983

snel: de Vormingscommissie organiseerde in de jaren '82 tot en met '86 nog maar zelden activiteiten.¹²⁸ Guinny acht dit een logisch gevolg van het vertrek van de anti-Bouterse leden: "De groep die achterbleef was erg klein en bestond uit enkel mensen die het regime steunden. Er hoefde geen discussie meer gevoerd te worden."¹²⁹

Nasleep

De Binnenlandse Oorlog bracht geen kentering in de toestroom van leden. "De PALU stelde het voor alsof het werkelijk een binnenlands conflict was voor Surinaamse begrippen. Ze riepen dat beide partijen gelijk aan elkaar waren, terwijl dat duidelijk niet het geval was. Die houding gaf mensen eigenlijk weer een nieuwe reden om Redi Doti te verafschuwen."¹³⁰

De meeste van de overgebleven Redi Doti-leden trokken na hun studie terug naar Suriname om daar banen in de politiek, het beleid en de landbouw te gaan bekleden. De PALU deed in 2010 mee aan de verkiezingen samen met de NDP, de KTPI (een partij die traditioneel veel Javaanse stemmers trekt) en Nieuw Suriname als de Megacombinatie (MC). Deze behaalde de overwinning, waardoor de PALU twee parlementariërs en de minister van Natuurlijke Hulpbronnen kon leveren.¹³¹ Minister Jim Hok is alumnus van Redi Doti, waar hij voorzitter was in het bestuur van 1976 – 1977 (Clenn vervulde dat jaar de rol van secretaris) en tot halverwege de jaren '80 een zeer actief en politiek geëngageerd lid bleef, zoals uit de aanwezigheidslijsten en notulen van ALV's en Kringvergaderingen blijkt.

Concluderend kan gesteld worden dat Redi Doti, als pro-Bouterse groepering die bijna alleen uit studenten bestond, een buitenbeentje was in de Surinaamse studentengemeenschap. Hoewel haar Nijmeegse zustervereniging Wi Na Wan ook te boek stond als links en in beginsel pro-Bouterse was, raakte Redi Doti geïsoleerd door haar voortdurende steun aan het militaire regime na de Decembermoorden. De spanningen tussen de gematigden en de tegenstanders van Bouterse en de PALU-leden binnen Redi Doti resulteerden in een leegloop van de vereniging, zodat deze als ultiem PALU-bolwerk overbleef. Het is interessant om te zien dat het activisme en de houding daartegenover bij de twee groepen verschilden. Hoewel de demonstraties tegen het regime in eerste instantie vooral de aandacht trekken, blijkt deze vorm van activisme relatief vrijblijvend te zijn. Redi Doti stapte snel uit het Comité voor de vrijlating van politieke gevangenen wanneer ook maar de

¹²⁸ GAW, Archief Redi Doti, map 3, Notulen algemene ledenvergaderingen 1983/91, Sociale jaarverslag '82 – '83; GAW, Archief Redi Doti, map 3, Notulen algemene ledenvergaderingen 1983/91, notulen van de ALV van Sur. Ver. Redi Doti 11 november 1986.

¹²⁹ Interview met Guinny Kustner, 17 maart 2014.

¹³⁰ Interview met Guinny Kustner, 17 maart 2014.

¹³¹ PALU Suriname, 'De Palu' (versie 13 november 2013) <http://www.palu-suriname.org/de-palu> (17 maart 2014).

suggestie wordt gewekt dat dit een verzetsbeweging zou kunnen zijn. De studenten die het militair regime steunden, bleven dat daarentegen zeker tot 1986 doen. Dit komt vooral door de band met de PALU die het lange afstandsnationalisme concreet maakte: men bezocht projecten en voerde campagne in Suriname. Het feit dat de PALU een aantal jaar zitting had in de regering van Suriname, zal zeker hebben meegespeeld. Concrete politieke invloed lag immers onder handbereik. Het lange afstandsnationalisme van de pro-Bouterse groep van Redi Doti-leden kan daarom getypeerd worden als wezenlijk anders dan het conventionele lange afstandsnationalisme van Anderson. De studenten voelden wel degelijk consequenties van hun gedrag: ze raakten door hun politieke betrokkenheid geïsoleerd van andere Surinaamse studenten en de Nederlandse maatschappij. Daarnaast richtte het activisme zich ook tegen Nederland, de voormalige kolonisator. De Redi Doti-leden waren van mening dat Suriname alleen daadwerkelijk onafhankelijk kon worden wanneer de Nederlandse gebonden hulp werd stopgezet. Het Nederlands paternalisme wat betreft de landbouw en ontwikkeling van Suriname moest ophouden, zeker gezien het feit dat de voormalige kolonisator niet de (landbouwkundige) kennis had om een goed beleid vast te stellen. De moeizame relatie met de voormalige koloniale macht geeft het lange afstandsnationalisme van deze groep een extra dimensie.

Conclusie

Het conventionele idee van lange afstandsnationalisme zoals dat door Anderson is uitgedragen, gaat ervan uit dat de politieke betrokkenheid van transmigranten vrijblijvend en zonder concrete en voelbare consequenties is. Auteurs na hem hebben wel geprobeerd hier enige nuancering in aan te brengen: bepaalde groepen transmigranten hebben wel degelijk concrete politieke actie gevoerd ten behoeve van hun moederland. De vraag was hoe het activisme van de Surinaamse studenten en de vereniging Redi Doti in het bijzonder, zich verhouden tot het conventionele idee van lange afstandsnationalisme. De Surinaamse studentengemeenschap in Nederland was niet eenduidig in haar standpunt ten opzichte van en reactie op het militaire regime van Bouterse in Suriname. Er zijn dan ook verschillen in het bedreven lange afstandsnationalisme. Wat zijn die verschillen precies en hoe vallen die te verklaren?

De overgrote meerderheid van de studenten was sterk gekant tegen Bouterse en de zijnen. Deze groep voldoet wat dat betreft aan het gebruikelijke beeld van algemeen bezwaar tegen het militaire regime dat in het Nederlandse collectieve geheugen vastgeroest zit. De Surinaamse oppositie in Nederland tegen Bouterse was echter slecht georganiseerd en machteloos. Vanuit de vakbeweging kwam het initiatief voor een demonstratie op 12 december 1982. Het is niet bekend of studenten hieraan hebben meegedaan. Betrokken studenten boden twee petitie's aan de Surinaamse ambassade aan en organiseerden twee hongerstakingen op het Binnenhof in december 1983 ter nagedachtenis aan de Decembermoorden. Hierna bleef het echter wat betreft openbaar activisme stil in het contra-Bouterse kamp. De politieke betrokkenheid kan daarom worden getypeerd als relatief vrijblijvend. Andersons idee van 'dream politics' gaat dus gedeeltelijk op voor deze groep studenten, hoewel het kortstondige activisme een al te volledige toepassing van zijn type lange afstandsnationalisme onmogelijk maakt. Daarnaast was het protest van deze studenten gericht tegen zowel het moederland Suriname als tegen de regering van het land van vestiging: Nederland moest 'wakker' worden, eiste een spandoek. Dat Nederland de voormalige kolonisator van Suriname was speelde dus wel degelijk een rol.

De situatie in het pro-Bouterse kamp lag anders en ietwat gecompliceerder. Deze groep studenten was aanzienlijk kleiner; de Wageningse studentenvereniging Redi Doti speelde hierin een centrale rol. Ondanks interne spanningen en conflicten over welk standpunt in te nemen, bleef ten minste een deel van de Redi Doti-leden Bouterse trouw en in 1986 was er van de aanvankelijke oppositie tegen Bouterse niemand meer over. De invloed van de PALU op Redi Doti moet wat dit betreft niet worden onderschat. De politieke partij maakte het transnationalisme concreet: Redi Doti-leden bezochten projecten in Suriname en voerden daar campagne. De vrijblijvendheid waar Anderson mee schermt is hier ook in een andere betekenis afwezig: door lid te zijn van Redi Doti,

isoleerde men zich van andere Surinaamse studenten én van de Nederlandse samenleving, die Bouterse immers als een crimineel zagen. Vrijwillige aanvaarding van een dergelijke positie kan omschreven worden als een concrete consequentie. Het activisme van deze groep studenten was ook bestendiger dan dat van de contra-Bouterse kant. Concluderend kan gesteld worden dat Redi Doti als pro-Bouterse groep van studenten niet past in het door Anderson beschreven beeld van lange afstandsnationalisme.

Wat verklaart nu het verschil tussen de twee groepen? Voornamelijk de band met een politieke partij. Het lange afstandsnationalisme is minder vrijblijvend wanneer de migrantengroep een sterke band heeft met een politieke partij in het thuisland. Van groot belang is in dit geval dat de PALU in Suriname feitelijke macht bezat; hierdoor kwam de kans om werkelijk feitelijke invloed te hebben op de politiek aldaar erg dichtbij. Het is aannemelijk dat de migranten ook verder gingen dan het geven van slechts financiële steun.

Het lange afstandsnationalisme van zowel de contra- als de pro-Bouterse groepen studenten richtte zich, in verschillend gradaties, op Nederland, het land van vestiging. De voormalige koloniale machthebber werd deels verantwoordelijk geacht voor het veroorzaken en in stand houden van de situatie in Suriname. De tegenstanders van Bouterse namen Nederland het gebrek aan actie tegen Bouterse kwalijk; de voorstanders van het regime verweten Nederland de ontwikkeling van de Suriname tegen te houden. De vergelijking met het Haïtiaanse protest in New York van 1991 gaat zodoende wat dat betreft op.

Het is dus mogelijk een nieuwe nuance aan te brengen in het conventionele idee van lange afstandsnationalisme, waarin de verhouding met voormalige koloniale macht van het thuisland van de migranten en de binding met een politieke partij die in het thuisland aan de macht is het verschil maken tussen 'dream politics' en concretere politieke betrokkenheid die zich bovendien op zowel het thuisland als op het land van vestiging richt.

Omdat dit onderwerp zo onbesproken is gebleven in de literatuur, biedt dit onderzoek tal van ingangen voor vervolgonderzoek. Een uitgebreid onderzoek naar Nederlandse Surinamers die Bouterse steunden en hun relatie met de onderzochte gelijkgestemde studenten zou interessante dingen op kunnen leveren. Ook zou het boeiend zijn de studentendemonstraties van vóór de onafhankelijkheid te vergelijken met de stakingen en demonstraties in de jaren '80. De PALU is eveneens een dankbaar onderwerp voor verder onderzoek: er is erg weinig informatie over deze partij bekend, terwijl PALU-politici wel zitting hebben in de Surinaamse regering. Tot slot zou het zeer interessant zijn een vergelijkend onderzoek uit te voeren met een land met een vergelijkbare situatie: politieke verwickelingen in het moederland en groepen studenten die zich op het terrein van de voormalige koloniale machthebber hebben gevestigd. Het zou boeiend zijn om te zien of er in die

situatie eenzelfde type lange afstandsnationalisme ontwikkelt of dat er grote verschillen zijn en zo ja, hoe deze te verklaren vallen.

Literatuurlijst

Bronnen

Gemeentearchief Wageningen, Archief van de Surinaamse Vereniging Redi Doti 1963 – 2007

- Map 1: (Concept)statuten en huishoudelijk reglement en een overzicht van de taken van het bestuur en de verschillende commissies, met bijlagen, 1976 en z.d.
- Map 2 en 3: Notulen Algemene Ledenvergadering, inclusief ledenlijsten, financiële en sociale jaarverslagen en resultatenrekeningen. 1969/82, 1983/91.
- Map 6: Notulen van de Kringvergaderingen, 1979/85.
- Map 14: Correspondentie diversen (o.m. met Kamer van Koophandel, Stichting Ekh Prasoro, Stichting Wan'Atti), ca. 1979 – 1991.
- Map 34: Index op de bibliotheekcollectie van Redi Doti, z.d.
- Map 45: Stukken betreffende Suriname, onder meer copieën van krantenartikelen, 1992 – 1994, 2002.
- Map 43: Stukken betreffende het project '40 jaar Redi Doti', 2003/2004.

Nationaal Archief Den Haag,

- Fotocollectie Rijksvoorlichtingsdienst
- Fotocollectie Spaarnestad
- Fotocollectie Anefo, serie: Demonstratie na de Decembermoorden in Suriname voor de Surinaamse Ambassade in Den Haag

Literatuur

Anderson, Benedict, *Long-distance nationalism. World capitalism and the rise of identity politics* (Amsterdam 1992).

Boom, Henk, *Staatsgreep in Suriname. De opstand van de sergeanten op de voet gevolgd* (Utrecht 1982).

Bosma, Ulbe, *Terug uit de koloniën. Zestig jaar postkoloniale migranten en hun organisaties* (Amsterdam 2009).

Bovenkerk, Frank, 'De vlucht. Migratie in de jaren zeventig' in: Glenn Willemsen (ed.), *Suriname. De schele onafhankelijkheid* (Utrecht 1983) 152 – 181.

Dalhuisen, Leo, Maurits Hassankhan en Frans Steegh (ed.), *Geschiedenis van Suriname* (Zutphen 2007).

De Groot, René, *Drie miljard verwijten. Nederland en Suriname 1974 – 1982* (Utrecht 2004).

De Jong, L., en D. Boersema, *The Kingdom of the Netherlands in the Caribbean: 1954- 2004: what will be next?* (Amsterdam 2005).

Evans Braziel, Jana, *Diaspora. An introduction* (Oxford 2008).

Glick Schiller, Nina, Linda Basch en Cristina Blanc-Szanton (ed.), *Towards a transnational perspective on migration. Race, class, ethnicity, and nationalism reconsidered* (New York 1992).

Gowricharn, Ruben, 'Staat en accumulatie in Suriname. Historische en theoretische notities', in: Glenn Willemsen (ed.), *Suriname. De schele onafhankelijkheid* (Utrecht 1983) 182 – 217, 185-187.

Laarman, Charlotte, *Oude onbekenden. Het politieke en publieke debat over postkoloniale migranten in Nederland, 1945 – 2005* (Hilversum 2013).

Mandaville, Peter en Terrence Lyons, 'Diasporas and politics' in: Kim Knott en Sean McLoughlin (ed.), *Diasporas. Concepts, intersections, identities* (Londen 2010) 93 – 101.

Ministerie van Binnenlandse zaken, 'Kwartaaloverzicht binnenlandse veiligheidsdienst. Kwartaal 2 1983' (versie 1983) <http://www.inlichtingendiensten.nl/jaarkwartaalmaand/1983-2.pdf> (17 maart 2014).

Organisatie voor Gerechtigheid en Vrede, *Sporen zoeken* (Paramaribo 1996).

PALU Suriname, 'De Palu' (versie 13 november 2013) <http://www.palu-suriname.org/de-palu> (17 maart 2014).

Redi Doti (ed.), *Suriname in revolutie. 1. Van Urgentie-programma naar een nieuw ontwikkelingsbeleid in Suriname. 2. Progressieven in Suriname en Nederland: hun taak en rol in de Surinaamse Revolutie* (Wageningen 1982).

Schotsman, Wout, '40 jaar Redi Doti. Het feest van de Rode Aarde en de rivierklei', *De Stad Wageningen*, 12 november 2003.

Sedoc-Dahlberg, Betty Nelly, *Surinaamse studenten in Nederland. Een onderzoek rond de problematiek van de toekomstige intellectuele kadervorming in Suriname* (Amsterdam 1971).

Stichting Argus, 'Palu informatie' <http://www.stichtingargus.nl/bvd/in/mivd-suriname.pdf> (17 maart 2014).

Studie-kring van Redi Doti (ed.), *Suriname, 10 jaar schijnonafhankelijk. Politiek-ekonomische ontwikkelingen en de relatie met Nederland tussen 1975 en 1985* (Wageningen 1985).

Thompson, Paul, *The voice of the past. Oral history* (Oxford 2009).

Van de Walle, J., 'Suriname in oorlogstijd', in: Glenn Willemsen (ed.), *Suriname. De schele onafhankelijkheid* (Utrecht 1983) 111 – 132.

Interviews

Clenn Klinker, geboren 1955 in Assen, student Tropische cultuurtechniek aan Universiteit Wageningen (1975 – 1985), lid Redi Doti (1976 – 1986), secretaris Redi Doti (1976 – 1977), hoofd Landbouwkundige Dienst in Wageningen, Suriname (1986 – 1989), vanaf 1991 verschillende functies bij de Postbank/ING. Geïnterviewd op 26 februari en 11 maart 2014 in Elst, Utrecht.

Guinny Kustner, geboren 1960 in Den Haag, student aan Universiteit Wageningen (1978 – 1988), lid Redi Doti (1979 – 1987), voorzitter Redi Doti (1981 – 1982), werkzaam bij Ministerie van Justitie en Veiligheid (1998 – heden). Telefonisch geïnterviewd op 17 maart.